

Noi periegeze arheologice din depresiunea Ciucului

Depresiunea Ciucului este de foarte multă vreme o pată albă pe harta arheologică. În ultimele decenii o serie de arheologi și amatori ai arheologiei au adus contribuții importante la înlăturarea unor lacune în istoria acestor locuri. În 1967 a apărut articolul lui János Pál și Kovács Dénes, intitulat „*Periegeză arheologică în bazinul Ciucului*”, în care autorii descriu pe scurt cele mai noi descoperiri arheologice din zona Ciuc. Lucrarea de față nu are ca scop reluarea pe rând a aceluiași puncte arheologice, ci numai descrierea noilor materiale găsite de către autor în ultimii trei ani de periegeze, cât și a noilor puncte arheologice descoperite.

Depresiunea Ciucului este înconjurată de munți înalți, iar accesul în depresiune este posibil numai prin pasurile de la Tușnad, Vlăhița, Ghimeș și cel de la Izvorul Mureș. Ea a fost păzită de cetăți sau așezări fortificate (*din epoca neolitică*: Păuleni; *epoca bronzului*: Păuleni, Ineu?, Cetățuia?; *prima vârstă a fierului*: Tușnad, Jigodin; *a doua vârstă a fierului*: Sândominic, Mihăileni, Mădărași?, Racu (Bogathegy și Cetatea Păgânilor), Ciceu, Șumuleu?, Jigodin (Pământul Morii, Piscul Cetății, Dealul Cetății), Cozmeni?; *epoca migrațiilor*: Tușnad; *epoca prefeudală* (sec. XII-XIII?): Sândominic, Ciceu, Jigodin (Piscul Cetății), Tușnad).

Ea este tăiată în două de râul Olt, iar cele mai multe așezări apar pe lângă cursul râului, precum și pe terasele lăturalnice ale acestuia. Teritoriul pe care se axează lucrarea de față a fost dintotdeauna un loc bun de refugiu și ușor de apărat, iar faptul că era un teritoriu închis a determinat și rămânerea sa în urmă din punct de vedere socio-economico-cultural, mai în toate perioadele istorice.

Descrierea se va face pe sate, în ordine alfabetică.

1. Cetățuia (Csíkcsatószeg, comuna Sânsimion).

Pe locul denumit de János Pal „*Cariere de lut*” se poate observa în peretele sudic al carierei o groapă menajeră. Groapa se află la cca. 2 m de un stâlp electric și din această cauză nu s-a putut trece la dezvoltarea sa. Procesul de erodare a terenului a dus la tăierea în două a gropii, fiind posibilă observarea stratigrafiei. Groapa a avut o adâncime de cca. 1 m de la solul actual. În partea de sus era solul viu de 35-40 cm, după care urma pământ negru având grosimea de cca. 60 cm, sub care se observă un strat de pământ negru în amestec cu lut și, în sfârșit, iarăși pământ negru. Ultimele două straturi au o grosime de 15 cm fiecare. În peretele gropii s-au găsit pietre, oase, chirpici și un

fragment ceramic, având în compoziție nisip, de culoare cenușiu-închis, având ca ornament o linie incizată în formă de val (Pl. I/2.). Este probabil ca această groapă să aparțină epocii dacice, dat fiind faptul că la doar câțiva metri de ea János Pál a găsit un cuptor „*a cărui pardoseală conținea fragmente ceramice de factură dacică*”². După relatările unui localnic, Szöcs Ignác, cuptorul găsit de János Pál se afla în curtea sa. Tot în curte s-a găsit într-un strat de cenușă o monedă, datată de Szöcs Ignác în 1618, dar nu era sigur.

2. Cioboteni (Csikcsobottfalva, com. Șumuleu).

La punctul „*Dealul lui Adam și Eva*” („*Ádam és Éva dombja*”), pe partea estică a bisericii Sf. Pavel și Paul, cu ocazia săpării unei gropi pentru canalizare, s-au găsit oase umane, cuie de sicriu și două ace de bronz, oxidate. Locul se află în afara zidului de piatră a bisericii. Defunctul a fost înmormântat într-un coșciug, lucru dovedit prin cuiele de sicriu cu rămășițe de lemn, păstrate în stare proastă de conservare. Acele de păr au la capăt un buton în formă de cerc cu mici proeminențe.

3. Cozmeni. (Csikkozmas).

Punctul „*Kőházkert*” („*Conacul Béldi*”). La marginea vestică a satului, în locul denumit Kőházkert (denumirea provenind de la conacul familiei Béldi aflat acolo, momentan distrus în totalitate) s-au găsit împreună pe o zonă relativ mică, în arătură, fragmente ceramice din epoca La Tène și medievală. Ceramica dacică constă dintr-un fund de vas, iar în interiorul vasului se văd urme de carbonizare (Pl. II/1.). Unele fragmente ceramice de culoarea cenușie, din pastă fină, lucrate la roată sunt atribuite epocii medievale. Materialul feudal constă din fragmente ceramice (buze, funduri de oale) de culoarea cenușie, maronie sau roșcată, din pastă fină, având ca ornamentație linii ondulate, linii late incizate sau brâu în relief, așezat sub buză (Pl. II/2-5). Este posibil, ca unele fragmente să aparțină epocii medievale timpurii (Pl. II/2 și 3). S-au mai găsit fragmente de cahle, fără slip, una din ele având imprimat numărul 6 sau 9, un fragment de ceramică cu slip colorat cu verde și alb, o toartă fragmentară, cenușiu închis, având pastă cu nisip și un colț de mistreț.

4. Delnița (Csikdelne, com. Păuleni).

Preotul satului a indicat locul unde în urma lucrărilor edilitare s-au găsit oase umane. Locul se află lângă gardul fortificat al bisericii Sf. Ioan, pe partea estică. Oasele se aflau într-o poziție secundară, proveneau de la cimitirul din interiorul zidului bisericii. Printre altele, s-au găsit un craniu fragmentar de copil (osul temporal) și un alt fragment de craniu pe care se văd urmele verzi ale unei mone-de sau ace de păr. Totodată, s-au găsit și trei fragmente ceramice, prost arse, de culoare maronie și cărămizie, cu pietricele. Un fragment provine de la o căniță. Este posibil, ca locul unde se află acum biserica Sf. Ioan să fi fost locuit și în epoca bronzului. La NV de biserică este semnalată urma unui sat medieval, într-un loc arătat de către localnici care povestesc că în urmă cu câteva decenii încă se mai vedeau urmele fundațiilor și ale pivnițelor.

5. Ineu (Csikjenőfalva, com. Cârța).

a) Hegy. Nu departe de locul „Kósakert” (fostul C.A.P.), pe dealul denumit „Hegy” („Munte”) s-a găsit material ceramic din epoca bronzului, La Tène, precum și zgură de fier. Conform relatărilor unui localnic, sub casa vecinului său, aflată la câțiva metri de locul „Hegy”, în timpul săpării unui șanț, au fost descoperite craniul și umărul unui mort. Din păcate craniul nu s-a păstrat, el aparținea probabil așezării de pe deal. Pe niște desene aflate în depozitul Muzeului Secuiesc al Ciucului apar fragmente de vas (ornamentate cu brâu alveolat, un fragment de castron ornamentat cu meandre și incizii, caneluri și împunsături), unelte din lut (lustruitor din epoca dacică?) și unelte din andezit. Materialul adunat de aici constă din câteva fragmente răslețe, dintre care două buze de vas din epoca bronzului (Pl. XXXII/5,6).

b) Grădina lui Barabás Áron. În acest loc (aflat în apropiere de locul Kosakert) János Pál a efectuat în 1965 o săpătură de salvare în curtea fostului CAP. În timpul lucrărilor de construcție a unei clădiri aparținând CAP-ului, s-a găsit un vas de provizii făcut la roată și două cești gotice. Lucrările au tăiat în două podeaua bătătorită a unei locuințe. După relatările muncitorilor, a fost desfăcut și un cuptor din piatră. Așezarea de aici aparținea mai multor epoci, din epoca bronzului până la epoca medievală. La punctul „Grădina lui Barabás Áron” am găsit numai trei fragmente ceramice, de culoare maronie, din pastă bună, cu nisip și mică, dintre care unul este ornamentat cu o linie ondulată lată. O bucată de zgură de fier dovedește preluarea fierului în acest loc.

6. Lelicieni (Csikszentlélek, com. Șumuleu).

a) Locul „Muntele cu piatră” (Kőhegy) se află la sud-vest de sat pe un deal. Partea sudică a dealului este distrusă de o carieră de piatră. Platoul dealului este secționat de tranșee din timpul ultimului război mondial. În asemenea gropi s-a găsit material ceramic, dar prea puțin și atipic. Din materialul scos de aici amintim un fund de oală (Pl.

III/1.) și un fragment ornamentat cu măturicea. Lunca dintre sat și platoul dealului conține un bogat material arheologic din diferite epoci: bronz, Ha., La Tène și feudal (Pl. III/2-7). Materialul din epoca bronzului constă din fragmente ceramice dintr-o pastă impură, cu pietricele, nisip și mică, arse bine, în culori brun deschis, închis și roșiatic, ornamentate cu brâu alveolat, crestat și proeminente cu caneluri. Materialul dacic se compune din toate din pastă brună, de culoare cenușiu închis și o buză de strachină din pastă fină de culoare cenușiu deschis (Pl. III/6.). Se pare că o buză de culoare brun închis, cu nisip, bine arsă face parte din categoria ceramicii medievale (sec. XIII-XIV)³. Celelalte fragmente ceramice medievale sunt atât de culoare roșiatică, bine arse, cu mică, cât și cenușiu deschis, din pastă fină. După P. Roman, așezarea de pe platou aparținea purtătorilor culturii Coțofeni, „o locuire intensă a unei populații șnurceramice, răspândiri foarte slabe de Wietenberg și o locuire sporadică dacică”⁴.

b) Kerek erdő: locul se află la sud de sat, peste pârâul Borviz, pe un deal care are trei laturi abrupte, iar partea sudică este legată de o șa de restul mun-telui. Și acest deal este secționat de tranșee, în care am găsit două fragmente de ceramică cu pastă cu pietricele, de culoare cărămizie. Fragmentul ceramic aparține epocii bronzului. Deși nu am găsit alt material, așezarea propice a dealului presupune locuirea sa în epocile străvechi.

c) Zavas (?): La nord de dealul Kőhegy, peste pârâul Bănătos se află un alt platou, cu tranșee, unde însă nu am găsit nimic, deși locul prezintă aceleași avantaje pentru locuit, ca și Kőhegy sau Kerek erdő.

d) Între Kerek Erdő și Kőhegy, atât în partea stângă a pârâului Borviz, în arătură, cât și în malul pârâului am găsit câteva fragmente ceramice preistorice, atipice (probabil epoca bronzului?).

7. Miercurea-Ciuc: Dâmbul Czáka (Czáka-dombja).

Pe platoul dealului Czáka aflat la marginea estică a orașului Mc. Ciuc se află o așezare de tip Coțofeni și Wietenberg⁵. Din arătură am cules puține fragmente ceramice și urme ale reducerii minereului de fier. Materialul ceramic este compus din fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni și culturii Wietenberg. Culoarea pastei este cărămizie, brun închis și deschis sau cenușiu închis. Ornamentarea constă din puncte în șir (Pl. IV/1.), brâu alveolat și crestat (Pl. IV/3,4), butoane conice (Pl. IV/5) și incizii late (Pl. IV/2,3), orizontale sau oblice.

8. Miercurea-Ciuc: Vârful cu stejari (Cseretető).

Pe partea stângă a drumului care leagă Mc. Ciuc cu Sâncrăieni, se află un promontoriu numit „Cseretető” sau „Csereoldal”, deasupra benzinăriei PECO. Aici, în 1955, Székely Zoltán a efectuat o săpătură, al cărei rezultat a fost constatarea că așezarea de aici aparține purtătorilor culturii Gorodsk-Usatovo (pre-Schneckenberg).

Pe platoul acestui promontoriu s-au găsit două obiecte din piatră: un silex și o piatră în formă de triunghi alungit, folosit poate la perforare. Uneltele mai sus amintite

aparțin epocii enolitice⁶ (Pl. V/2,3). Nu s-a găsit în arătură ceramică sau alte obiecte, de aceea considerăm că este vorba de o descoperire sporadică.

9. Miercurea Ciuc: Jigodin.

a) Jigodin-I-Terenul Morii (Malomföld): cetate dacică din epocile Hallstatt și La Tène. Materialul hallstattian constă din fragmente de vase cărămizii sau maronii cu impurități, având un slip negru în exterior. Unele fragmente sunt ornamentate cu butoni mari, conici (Pl. I/1). Materialul din epoca La Tène este alcătuit din fragmente de vase făcute cu mâna, din pastă cu impurități și fragmente lucrate la roată, din pastă fină, de culoare cenușie sau maronie. Primei categorii îi aparțin fragmente ceramice de culoarea brună, cărămizie, unele dintre ele prezentând urme de arsuri (Pl. VIII/1,2, IX/1-4). Ornamentul vaselor constă din brăuri alveolate (Pl. VI/3.), în formă de cârlig (Pl. VI/4), în relief (Pl. VI/1) sau linii orizontale și ondulate striate, uneori suprapuse (Pl. VI/2,5). La un fragment de culoare cărămizie butonul se află între două brăuri alveolate (Pl. VI/6.). A doua grupă de fragmente ceramice constă din fructiere din pastă fină, de culoare cenușie sau maronie (Pl. VI/7, VII/1-3, XI/1). Un fragment de ceramică este pictat, având ca ornament o linie ondulantă de culoarea brună pe fondul gălbui al pastei fine. După gaura de pe fragment, aceasta provine de la un strecurător. S-au mai găsit și chirpici și un fragment de fusaiolă (Pl. VI/8).

b) Dintr-o groapă făcută de căutătorii de comori de pe platoul cetății Jigodin-III-Piscul Cetățuia (Kisvártető) s-au adunat fragmente ceramice din epocile Hallstatt, La Tène și un fragment de ceramică care aparține epocii medievale (Pl. X/8.). Fragmentele ceramice din epoca hallstatt au pastă în interior de culoare cenușie închisă sau cărămizie roșcată, prima grupă având în exterior un înveliș de slip negru. Pasta vaselor este fină, lipsită de nisip sau pietricele. Materialul ceramic se poate împărți în următoarele grupe: fragmente de vase cu pastă impură și fragmente de vase din pastă fină de culoare cenușie. Fragmentele de vase lucrate cu mâna au ca element de decor butonul (Pl. X/5,6), brăul crestă sau alveolat (Pl. X/7) și liniile incizate. Materialul ceramic din a doua grupă constă din fragmente de fructiere și străchini. Materialul ceramic are analogii cu cel din punctul Ecken-Tiva din Sâncrăieni⁷. Un fragment de vas de culoare brună, cu urme de arsuri este ornamentat cu linii ondulate. S-a mai găsit chirpici și o bucată de lemn carbonizat.

c) Jigodin-II-Harom-teto (Vârful Harom): din diferite gropi făcute de către căutătorii de comori s-au cules fragmente de vase. Cetatea de aici era locuită în epocile Hallstatt, La Tène și evul mediu timpuriu. Materialul hallstattian se remarcă prin fragmente de la patru oale-borcan de dimensiuni mijlocii din pastă de culoare brun deschisă, și un alt recipient având pastă de culoare cărămiziu-negricios. Două dintre vase au putut fi reconstituite parțial (Pl. XII/2, XIII/1). Toate vasele au fost acoperite cu slip negru, lucios. Toate oalele erau netezite. Un vas de provizii, de culoarea maro-nie, pe alocuri cu arsuri, cu pastă bună, netezită, datând tot din prima vârstă a fierului, a putut fi de asemenea reconstituit parțial (Pl. XI/3). Din perioada La Tène s-au găsit fragmente ceramice mici, fărâmițate, dar și câteva piese mai mari, unele făcute la roată, altele cu mâna. Din prima categorie fac parte un fund de strachină fragmentară, de culoarea cenușie, cu pastă bună (Pl. XIV/4), iar un alt vas, de culoare cenușie, are două linii incizate, ori-

zontale. Din cealaltă grupă fac parte un fund de ceașcă dacică, de culoare cărămizie, ars prost, cu pietricele, având un fragment de toartă pe partea inferioară (Pl. XII/1). Celelalte fragmente sunt de culoare maronic sau neagră, din pastă cu impurități, unele având urme de arsuri în interior. Ornamentația este foarte săracă, ea constă dintr-un buton la un fragment (Pl. XIII/2), la altul butonul este asociat cu un brâu cu creștături, iar la un alt fragment sunt dispuse niște linii ondulate, făcute cu pieptenul (Pl. XIII/4). Buzele vaselor provin de la oale borcan (Pl. XIV/1-3, XV/1-4). Un fragment mărunț, de culoarea cenușie închisă, cu nisip și pietre fărâmițate, are ca ornamentație pătrățele în șiruri (Pl. XIII/3). Fragmentul pare să fie de sec. XIII sau XIV, datare cu atât mai plauzibilă, cu cât la Jigodin-II-Harom peste valul dacic se suprapune un zid de piatră fasonată, legată cu mortar datând din evul mediu.

d) Vis-a-vis de biserica catolică: La piciorul dealului, aflat pe partea sudică a bisericii, pe locul unor alunecări de teren s-a găsit un pinten de fier din epoca medievală, datând din sec. XIV-XV în stare de conservare destul de proastă (Pl. V/1.).

10. Miercurea Ciuc: Șumuleu.

a) Șumuleu-Grădina Fodor (Fodor-kert). Punctul denumit Fodor-kert se află în satul Cioboteni, aparținând cartierului Șumuleu al orașului Mc. Ciuc, lângă partea vestică a cimitirului bisericii Sf. Pavel și Paul din localitate. În anul 1955, în timpul construcției unei sere, s-au găsit fragmente ceramice cu peretele gros (pe care localnici le numesc „vase din piatră”). Cercetările întreprinse de Kovács Dénes au condus la concluzia că la Fodor-kert a existat o așezare dacică, iar după daci aici a locuit o populație care folosea ceramică grosieră, după care așezarea a fost locuită și în evul mediu timpuriu și medieval⁸. Materialul ceramic de la Fodor-kert se poate împărți în trei categorii și epoci distincte: primei categorii îi aparține ceramică grosieră, lucrată exclusiv cu mâna, din pastă impură, arsă neuniform, de culoare maronie-negricioasă sau roșiatică. Acestei categorii îi aparțin în cea mai mare parte funduri de oale, cu pereții groși (Pl. XVI/1-4), o bucată de toartă de dimensiuni mari, maronie, netezită, cu impurități și un fragment de vas brun deschis cu pietricele și cioburi pisate. Materialul aparține foarte probabil epocii neolitice.

A doua categorie este reprezentată mai ales de buze de vase, lucrate dintr-o pastă mai bună, cu nisip și fragmente ceramice, lucrate tot cu mâna. Buzele aparțin unor oale-borcan, cu gâtul scurt și buza răsfrântă, dar la unele dintre ele buza este dreaptă, aparținând unor vase de tip sac. Materialul pare să aparțină populației dacice (Pl. XVII/1,2, XVIII/3,5-7, XIX/1-4). Alte fragmente ceramice aparțin sec. IV e.n., acestea fiind de origine dacică, și sec. VII-VIII e.n. (Pl. XVII/3., XVIII/4.). S-a găsit și un fragment de strachină, de culoare cenușie, dintr-o pastă impură (Pl. XVIII/8.).

Ultima categorie de ceramică este de bună calitate, făcută la roată, de culoare cenușie, maronie și negricioasă, unele având un slip colorat. Acestei categorii îi aparțin fragmente de buze de la oale-borcan, funduri de vase și toarte (Pl. XX/1-10, XXII/1,2). Analizând caracteristicile buzei, putem spune că așezarea din epoca medievală a avut o existență îndelungată, din secolele XIII-XIV până în perioada evului mediu târziu. Ornamentele caracteristice acestei perioade sunt liniile ondulate și orizontale (Pl. XXI/1,3,

5,6,8) și punctele în șir (Pl. XXI/2,4). Pe lângă materialul ceramic s-au găsit multe bucăți de zgură de fier, dovedind o intensă activitate metalurgică în zonă, cât și fragmente mici de cahle cu slip verde și ornamentate.

b) Șumuleu-Cetatea de sare (Sóvár). Cetatea de sare este amintită de Orbán Balázs⁹, care descrie aici o cetate mare, cu două ziduri circulare paralele, dar în prezent nu se mai observă urme de șanțuri sau ziduri, deși existența unei cetăți la Sóvár nu este exclusă, dovadă fiind toponimia de „Sóvár” (Cetatea de sare). Deja la mijlocul secolului trecut, Orbán B. a observat că muntele sau dealul, care poartă în nume cuvântul „cetate”, într-adevăr păstrează urmele unei cetăți.

c) Șumuleu-Cetatea fără nume (Névtelen vár). Cetatea se află pe platoul SV al muntelui Șumuleu Mare și este legat de o șa de restul muntelui. Cetatea este semnalată pentru prima dată de Losteiner, dar a fost descrisă și de către Orbán Balázs¹⁰. Cetatea a fost cercetată în anii 1930 și de către Al. Ferenczi, care a observat că clădirea din centru are formă rectangulară și nu semicirculară, cum a descris-o Orbán. Valul înconjurător din piatră și pământ poate data dintr-o epocă mai veche. Intrarea se făcea prin partea nord-estică, adică acolo unde era șaua.

d) Piscul Șumuleu Mic (Kis-Somlyó). Piscul Șumuleu Mic este legat pe partea NV de o șa de muntele Șumuleu Mare. Este posibil ca și aici să fi existat o cetate străveche, cu intrarea probabilă pe partea estică, adică acolo unde șaua o leagă de muntele Șumuleu Mare. S-au cules foarte puține materiale ceramice, aparținând epocii bronzului și medieval.

11. Mihăileni.

Grădina lui Ugron Gábor (Vatra satului). În curtea Ugron Gábor, localnic din Mihăileni, s-a descoperit material ceramic, zgură de fier, bucăți de cahle, chirpici și un fragment de la o unealtă din fier. Materialul ceramic se împarte în două grupe: cea lucrată cu mâna, cu pastă impură, atipică, aparținând probabil epocii La Tène, precum și fragmente ceramice din evul mediu, brune și cenușii.

12. Misentea. Templom-tizes.

În grădina casei parohiale s-au găsit urme ale epocii bronzului, Hallstatt și medievale. Epocii bronzului îi aparține un fragment de la o buză cu hrâu alveolat, de culoarea cenușiu-brună, cu pietricele (Pl. XXIII/1) și o buză cu un buton (Pl. XXIII/3). Primei vârste a epocii fierului îi aparțin două fragmente de vase cu slip negru în exterior, bine netezit, folosind nisip, pietre și ceramică ca degresant. Unul dintre fragmente are ca ornament canceluri (Pl. XXIII/5). Materialul feudal conține vase de culoare maronie și cenușie, pastă cu nisip și mică și constă din funduri de vas, buze de la oale și de la ulcioare. Două fragmente ceramice - o buză de oală de culoarea brună, din pastă brună, cu nisip, și un fragment de ceramică de culoare cenușie închisă, având pastă bine arsă, cu nisip și mică, ornamentat cu două linii excizate paralele - sînt posibil ca așezarea de aici să fi fost locuită și în secolele XIII-XIV. (Pl. XXIII/6,7).

13. Păuleni - Várdomb.

Pe locul denumit Várdomb, la E de satul Păuleni se află o așezare întărită din neolitic și epoca bronzului. În literatura de specialitate este cunoscută mai ales sub denumirea de Ciomortan¹¹. Pe platoul așezării sunt mai multe gropi făcute de către căutătorii de comori, dar marea majoritate a materialului cules de acolo a fost găsit într-o groapă mai mare, de cca. 1,50x1,50 m. în decursul mai multor ani. Tot de aici provin patru vase găsite de niște copii, ajunse în proprietatea preotului satului Cioboteni. Trei dintre vase aparțin culturii Bodrogkeresztúr¹², iar al patrulea aparține epocii neolitice (Pl. XXX, XXXI).

Materialul adunat este alcătuit din mai multe fragmente ceramice, un topor fragmentar de piatră și unelte din silex și piatră. Materialul ceramic se poate împărți în două grupe: vase lucrate din pastă grosolană și vase lucrate din pastă fină. Din prima categorie fac parte oale de dimensiuni mari, ornamentate cu brâu alveolat (Pl. XXIV/1) pe buză sau gâtul recipientului sau pe ambele locuri, brăuri în relief, ornamente făcute cu măturicea, incizii, împunsături (Pl. XXVIII/3,6), triunghiuri hașurate cu împunsături sau linii oblice ori horizontale, creștături, proeminențe și barbotină. Ceramica din pastă fină este ornamentată cu cane-luri oblice, creștături, puncte în formă de boabe de grâu, linii incizate (asociate cu alte tipuri de ornamente) (Pl. XXV/4,5, XXVI/1-4, 8-12, XXVIII/4), triunghiuri hașurate cu linii oblice sau horizontale (Pl. XXVII/1-6), hașurate cu puncte (Pl. XXVI/4,9), cercuri, împunsături (Pl. XXVI/2,7-9, XXVII/2, XXVIII/5) etc. S-au mai găsit o lingură de lut, de culoare roșie, fragmentară (Pl. XXIX/1), un topor de piatră, având tăișul tocit (Pl. XXIX/2), o așchie de piatră și un fragment mic de silex (Pl. XXIX/3). În groapa mare s-a putut observa o vatră de lut, de unde se impune concluzia că în acel loc a existat o locuință, unde de altfel și materialul ceramic. Obiecte datate din epoca neolitică au fost identificate în lunca dealului: o lingură de lut, un silex și o figurină zoomorfă fragmentară, de culoare roșie.

14. Racu.

a) „Cetatea Păgânilor” („Pogányvár”). Aici, dintr-o groapă s-au recoltat câteva fragmente ceramice, dintre care unul este de culoare brună, ornamentat cu un buton simplu, două fragmente de buză sunt de la două vase diferite, cu deschiderea largă a gurii, având în pastă mică, pietricele și nisip, unul este bine netezit (Pl. XVIII/1,2). Toate aparțin epocii dacice. Materialul ceramic din Evul Mediu este reprezentat de un fragment, de culoare roșiatică, pastă fină, cu mică, făcută la roată.

b) „Dealul Bogat” („Bogát-hegy”). De aici provin doar două fragmente, unul cu slip negru, cu biscuiți de culoarea cenușie între pasta cărămizie, bine netezite, cu pietricele și mică, celălalt de culoare maronie, cu pietricele, aspru la pipăit.

15. Sâncrăieni.

a) Karimósarka. Punctul se află pe un promontoriu înălțat la marginea estică a satului actual. Teritoriul așe-

zării de aici se întinde pe un teren de cca. 1-1,5 ha. S-a găsit aici material din diferite epoci: dacic, epoca migrațiilor¹³ și medieval. Materialul ceramic dacic constă din câteva fragmente de culoare brună, cu pietricele și nisip și un fragment de buză de la o oală-borcan, de culoare brun-negricioasă, cu pietricele și nisip, ars neuniform. Ceramica medieval timpurie (sec. XIII-XIV) este de culoare brun-negricioasă, făcută la roată, ars bine, cu nisip și mică. Fragmentele ceramice medievale târzii (sec. XVI-XVII) constau din ceramică cărămizie, din pastă fină, la un fragment de buză se poate observa slipul verde și alb. Un fund de vas are slip negru, este făcut la roată având urmele desprinderii sale de pe roata olarului cu ața. S-a mai găsit și o buză de ulcior, datând din sec. XV-XVI, analogii găsim la Cristuru Secuiesc, la punctul BCR din Piața Libertății, nr. 44¹⁴.

b) Ecken - Tiva (sau Fabrica de cărămizi, așa cum apare la C. Preda¹⁵). Acest punct se află pe un platou tăiat de lucrările fostei fabrici de cărămizi. Lângă platou se află Uzina de apă minerală, pe partea stângă a drumului județean Mc. Ciuc-Sântimbru. De pe platou s-a adunat un bogat material arheologic. El aparține epocii fierului (Hallstatt și La Tene) și epocii feudale (sec. XIII-XVI). Ornamentația vaselor din perioada Hallstattului constă din proeminente (Pl. XXXIII/4) și caneluri orizontale, s-au mai găsit și toarte dintr-o pastă impură (Pl. XXXIII/1,2), buze de oale cu pereții groși (Pl. XXXIV/1,2) și buze de la un castron (Pl. XXX/2) și o strachină (Pl. XXXVI/1). A doua perioadă a epocii fierului este cel mai bine reprezentat: buze de oale-borcan (Pl. XXXV/1, XXXVI/2,3, XXXVII/1-4, XXXVIII/1-3), funduri de oale (Pl. XXXIX/1,2, XL/1-4), buze de străchini și câni (Pl. XLI/1-3). Ca ornamente găsim butoane și brăuri alveolate (Pl. XLII/1-5). Tot epocii dacice trebuie să îi aparțină și un fragment dintr-o placă de lut ars în formă de disc, de la un cuptor de topit minereu de fier¹⁶. Materialul din epoca medievală constă din fragmente de vase și cahle ornamentate (cahlee datează din sec. XVII)(Pl. XLIII/1-5, XLIV/1-6).

c) Telek. În partea sud-estică a satului, în dreapta drumului județean s-au găsit câteva fragmente ceramice din epoca bronzului și Hallstatt. Materialul din epoca bronzu-

lui se compune din fragmente ceramice de culoare brună, roșcată și cenușiu închis, cu nisip, pietricele, arse bine. Un fragment cenușiu este ornamentat cu două brăuri în relief, paralele, fiind puse pe gâtul vasului (Pl. I/3) și un fragment de toartă de culoare roșie cu pasta negricioasă. O așchie de piatră pare să aparțină tot epocii bronzului. Prima vârstă a fierului este reprezentată de trei fragmente ceramice, două dintre ele de culoare brună cu slip negru, lucrat mai neglijent, cu pietricele, nisip și mică, arse neuniform și unul din pastă fină, conținând nisip, de culoare neagră, cu slip, bine netezită în exterior, ornamentat cu două caneluri (Pl. I/4)

16. Sântimbru.

a) Dealul Mic („Kishegy”). Acest punct este situat la nord de halta Sântimbru, János Pál găsind aici material din epoca bronzului, Hallstatt și dacic. Materialul găsit este compus din fragmente ceramice, unelte din piatră (așchii) (Pl. XLV/3,4) și un fragment de lut ars, de la un cuptor de topit minereu de fier¹⁷, probabil dacic. Materialul din epoca bronzului are pasta arsă bine, cu pietricele, nisip și mică, ornamentată cu brăuri în relief, alveolate și făcute cu măturicea (Pl. XLV/5). Materialul dacic se poate împărți în două grupe: cel făcut cu mâna, de culoare maronie, cu nisip, ornamentat cu brâu alveolat (Pl. XLV/1,2,8) și cel făcut la roată, din pastă fină, cenușie (Pl. XLV/7).

b) Conacul Henter. Așezarea se află pe partea sudică a conacului, la marginea satului Sântimbru. De aici provin câteva fragmente de ceramică dacică (fragment de toartă de culoare cenușie, fragment de ceramică făcută cu mâna, ornamentat cu o proeminență) (Pl. XXXII/2,3, XLVI/1), material ceramic din sec. al IV-lea, de culoare cenușie, pasta cenușie, ars bine și ornamentat cu linii ondulate incizate și ceramică medievală (un buton circular și o buză de vas de culoare cenușie, împărțită în două printr-un brâu în relief) (Pl. XXXII/1,4, XLVI/2-4).

Note

1. În jurul cetăților cu piatră în formă ovală, fără bastioane (cu o singură excepție: Racu - Cetatea Păgânilor) există încă incertitudini în privința datării, vezi: BENKŐ ELEK: *Kelet-Erdély „korai” kővárjai*, in: *Castrum Bene*, 1989, Gyöngyös, 1990, pag. 68-85, Ferenczi Géza, Ferenczi István: *Műemlékvédelem*, 1992.
2. Studii și materiale, II, Tg-Mureș, pag. 48.
3. BENKŐ E.-DEMETER I.-SZÉKELY A.: *Középkori mezőváros a Székelyföldön*, Az EME Kiadása, Cluj, 1997, pl. 2.
4. P. ROMAN, P. JANOS, CS. HORVÁTH: *Cultura Jigodin*, in: *SCIIV*, 24, nr. 4, 1973, pag. 559-574.
5. ZOIA MAXIM-VIORICA CRIȘAN: *Materiale arheologice din județul Harghita în Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei (I)*, in: *AMN*, 32/1, Cluj-Napoca, 1995, pag. 753 și 754.
6. Informații ZOIA MAXIM, pentru care aducem mulțumiri și pe această cale.
7. C. PREDA: *Săpăturile arheologice de la Săncrăieni*, in: *MCA*, VI, 1959.
8. Dintr-un manuscris aflat în depozitul arheologic al Muzeului din Mc.

Ciuc.

9. ORBAN BALÁZS: *A Székelyföld leirása*, II, pag. 20.

10. ORBAN BALÁZS: *A Székelyföld leirása*, II, pag. 21.

11. SZÉKELY ZOLTÁN: *Cultura Ciomortan*, Aluta, 1970.

12. Informații GH. LAZAROVICI, pentru care aducem mulțumiri și pe această cale.

13. După BENKŐ ELEK aici s-a găsit ceramică de factură slavă, in: BENKŐ ELEK: *A középkori Keresztúr-szék régészeti topográfiája*, Budapest, 1992, pag. 20.

14. BENKŐ-DEMETER-SZÉKELY: *A középkori mezőváros a Székelyföldön*, Cluj-Napoca, 1997, pag. 111, fig. 5 și pag. 112, fig. 3.

15. C. PREDA: *Săpăturile arheologice de la Săncrăieni*, in: *MCA*, VI, 1959.

16. Analogii găsim la Doboseni (jud. Covasna), SZÉKELY Z.: *Contribuție la studiul prelucrării fierului la dacii din sud-estul Transilvaniei*, in: *Aluta*, XII-XIII, Sf. Gheorghe.

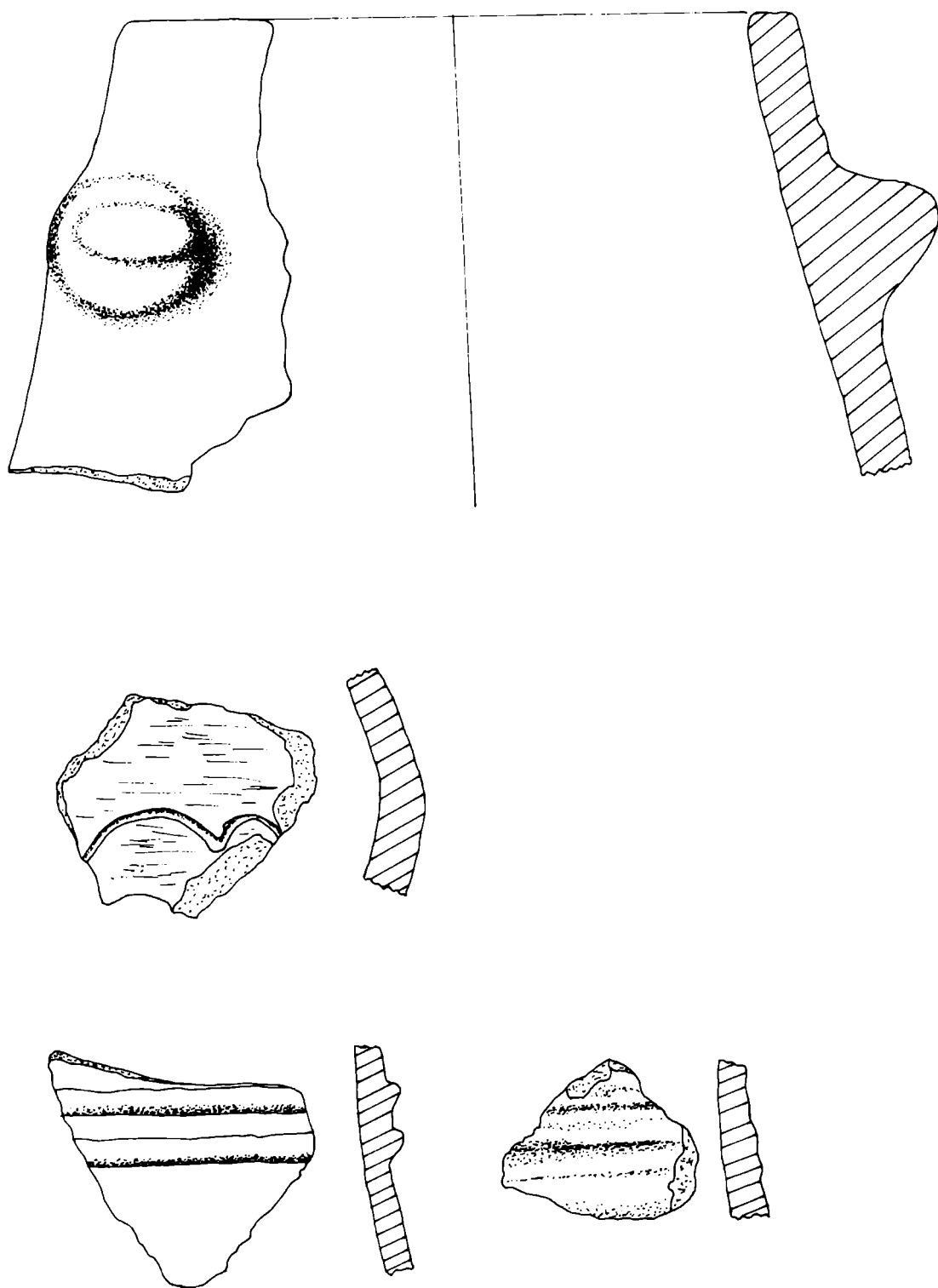
17. Un asemenea fragment s-a găsit și la Săncrăieni - Ecken Tiva (vezi nota 16).

Zusammenfassung

Oberflächenforschung im becken von Ciuc

Die Arbeit stellt die auf den archäologischen Fundstellen von Ciuc- Becken gesammelten Materialien dar, in alphabetisch geordneter Reihenfolge der Dörfer. Die Oberflächenforschungen der letzten Jahre haben neue archäologische Gegenstände aufgedeckt, wie: Scherben, Objekte aus Stein und Eisen. Dieses Material umfasst die Zeitspanne zwischen dem Neolithikum und dem späteren Mittelalter. Wir haben die von János Pál und Kovács Dénes aufgezählten Fundstellen (Marisia, Il. Neumarkt) neu erforscht und sie erweitert. Es gelang uns die Spuren neuer möglichen Siedlungen zu finden, wie z. B. Lelicieni-„Kerek erdő“ oder die Siedlung, die sich an der Stelle der Sankt Johannes-Kirche in Delnița befindet. beide aus der Bronzezeit. Wir haben einen Friedhof in Cioboteni gefunden, an dem „Dealul lui Adam și Eva“ bezeichneten Ort, aus der Neuzeit.

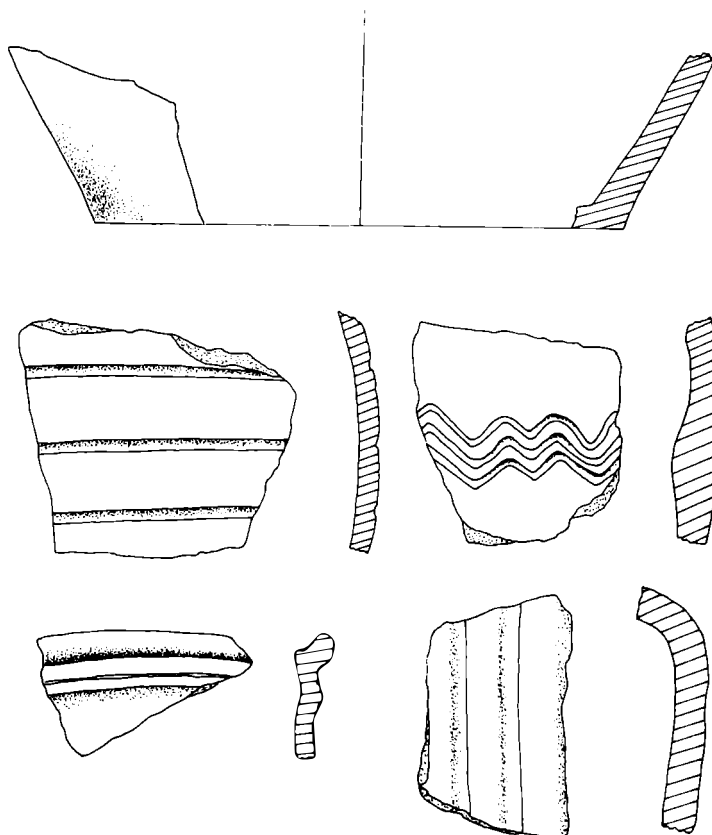
István Jánovits
Universitatea "Babeș Bolyai"
Miercurea Ciuc, Str. Plopilor, nr. 33
Tel. 066/115385

Planşa I.

Ceramica dacică de la Jigodin şi Cetăţuia din epoca bronzului şi Hallstatt de la Săncraieni-Teler.

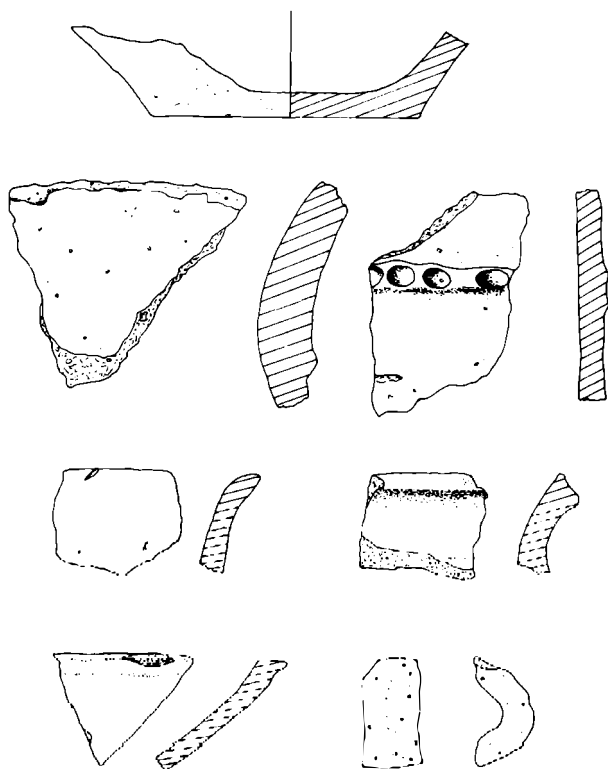
Bronze and iron age pottery from Jigodin, Cetatua and Săncraieni.

Planşa II

Ceramica medievala de la Cozmeni-Conacul Beldi (1-5).

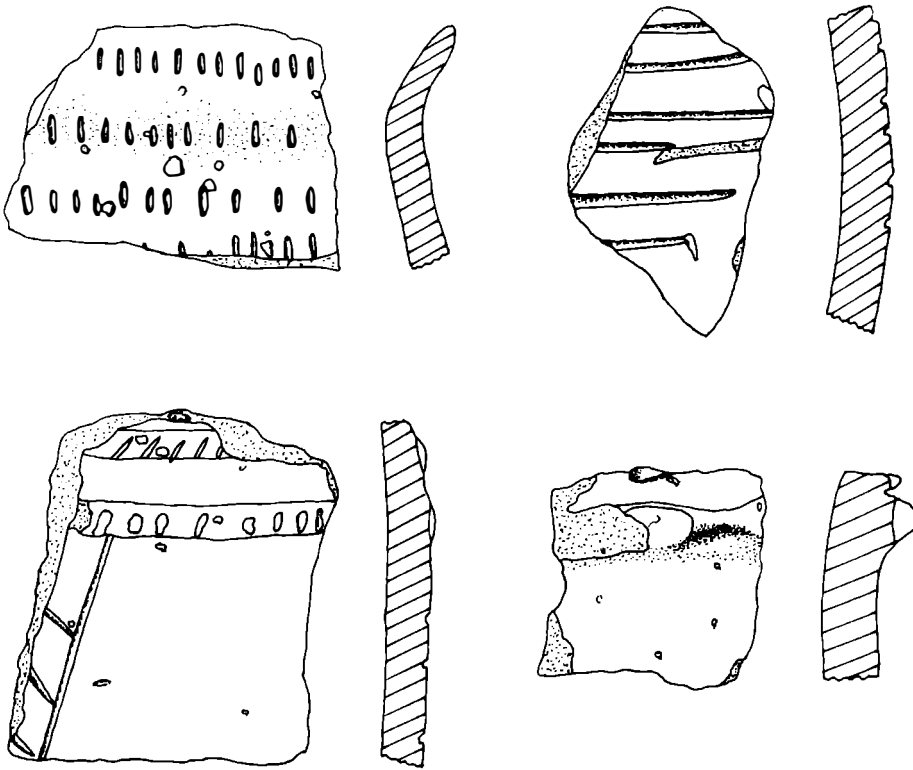
Medieval age pottery from Cozmeni- Conacul Beldi.

Planşa III

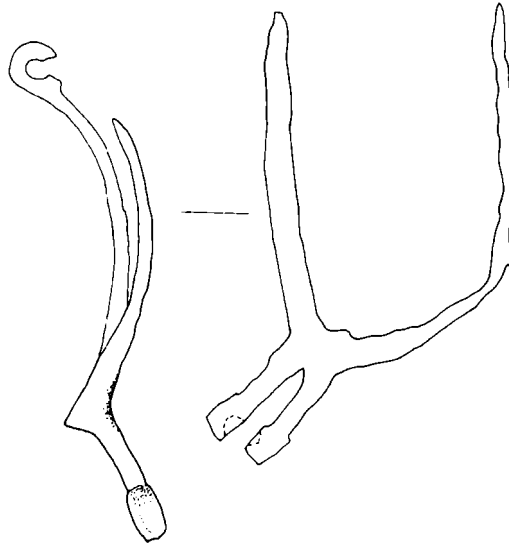
Ceramică din epoca bronzului de la Leliceni-Vohegy.

Bronze age pottery from Leliceni-Vohegy.

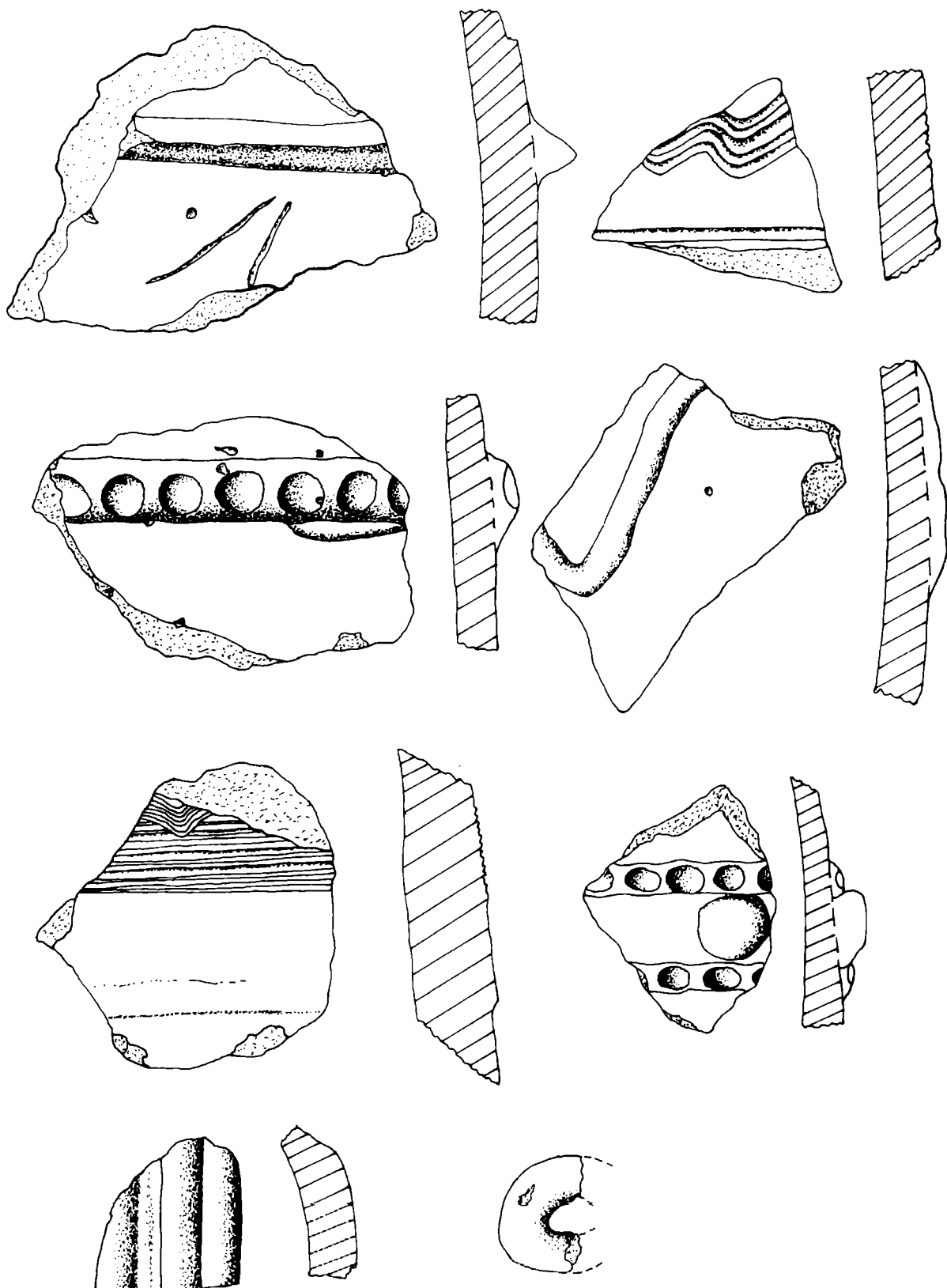
Planșa IV

Ceramică din epoca bronzului de la Mc. Ciuc-Czâvadomb.
Bronze age pottery from Mc. Ciuc-Czâvadomb.

Planșa V

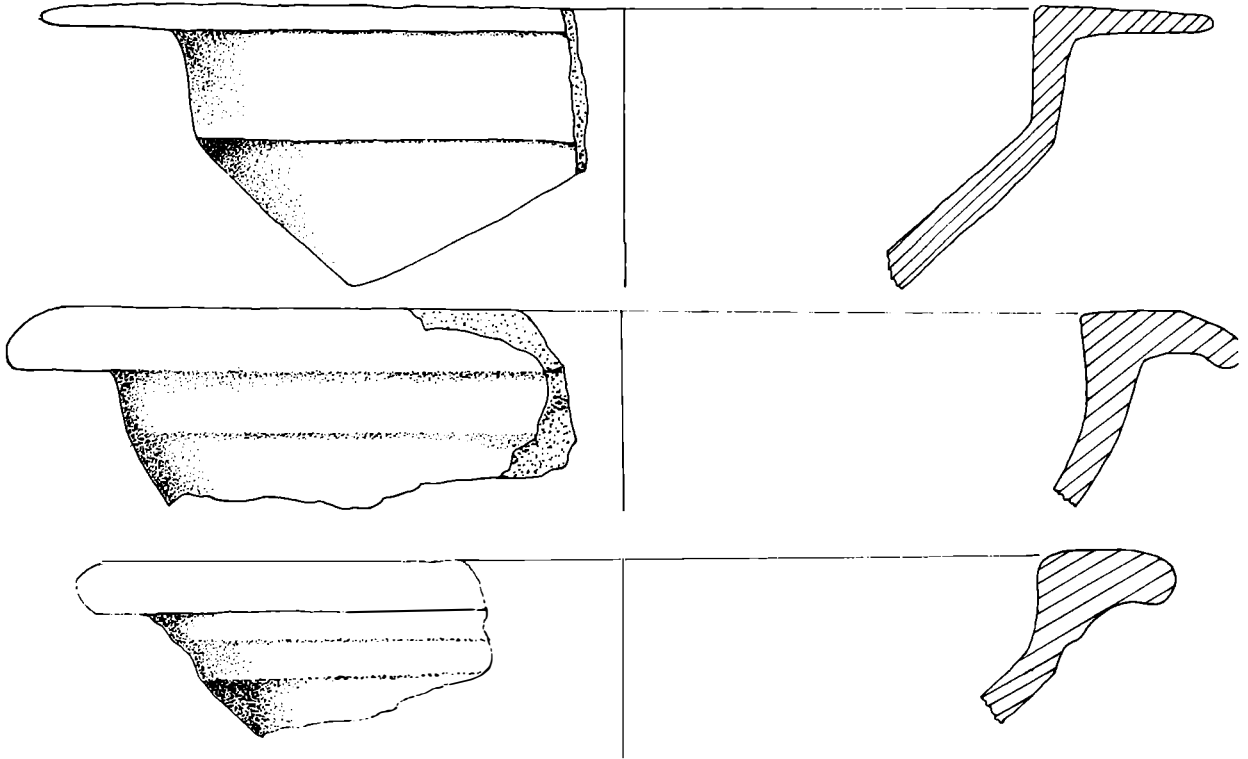
Așchii din piatră și silex de la Mc. Ciuc- Csere teto și pinten feudal de la Jigodin.
Splinter from Mc. Ciuc- Csere teto and medieval spur from Jigodin.

Planşa VI

Ceramică dacică de la Jigodin - I - Malomföld.

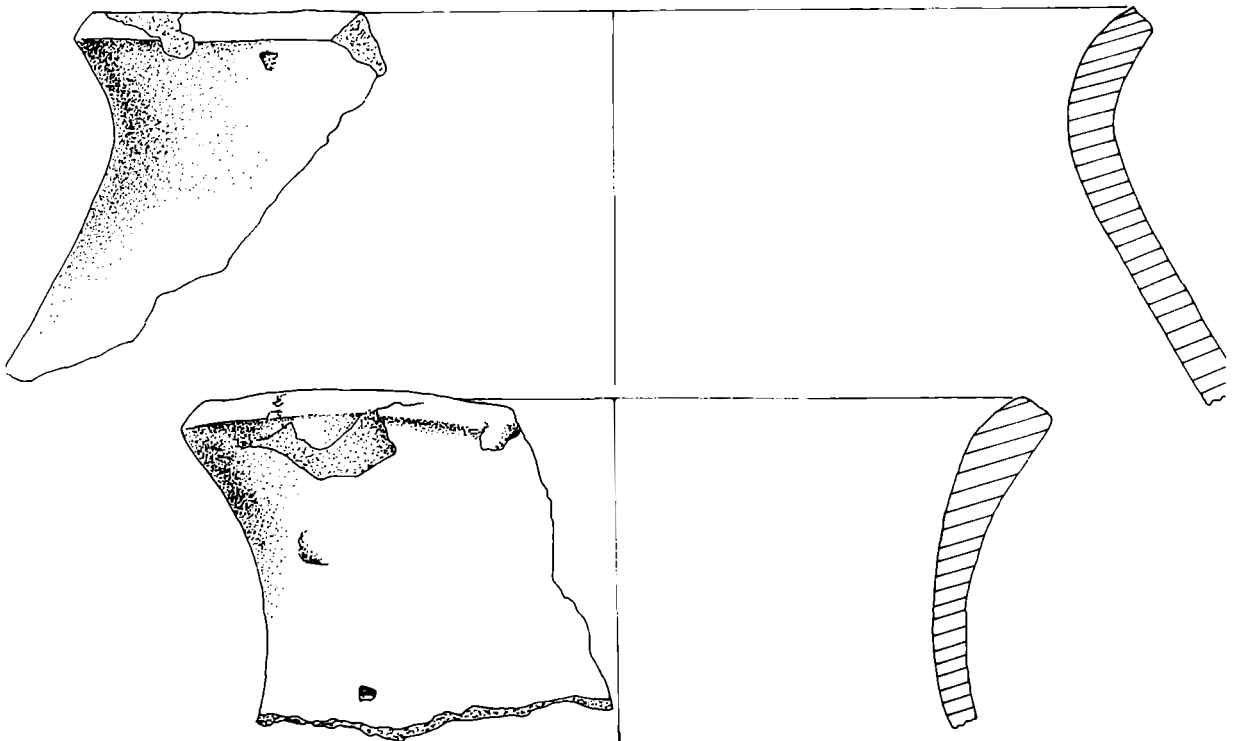
Dacian pottery from Jigodin - I - Malomföld.

Planșa VII

Ceramică dacică de la Jigodin - I - Malomföld.

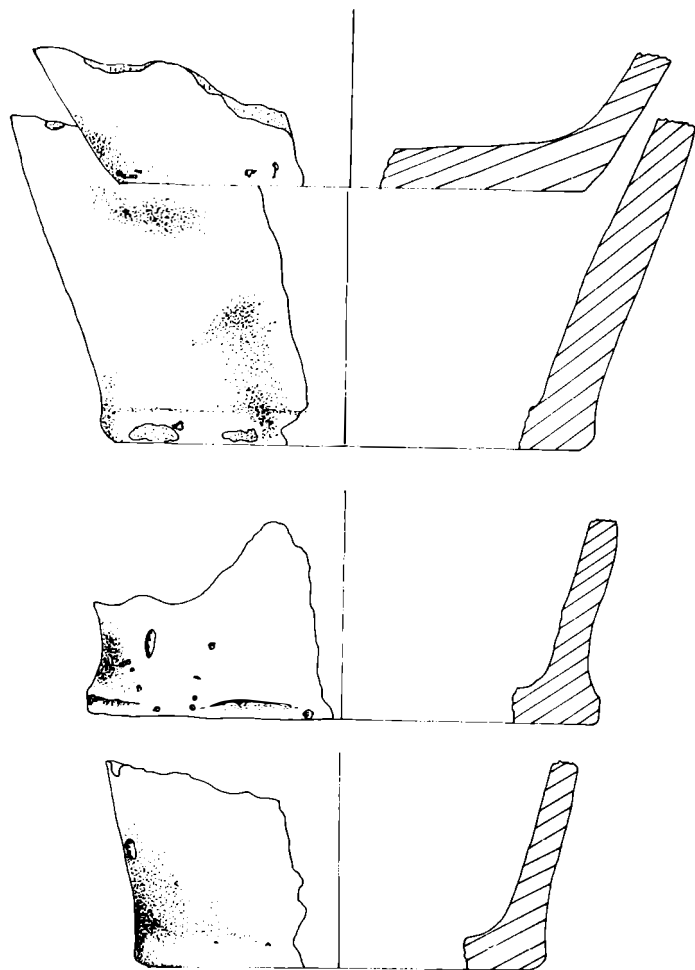
Dacian pottery from Jigodin - I - Malomföld.

Planșa VIII

Ceramică dacică de la Jigodin - I - Malomföld.

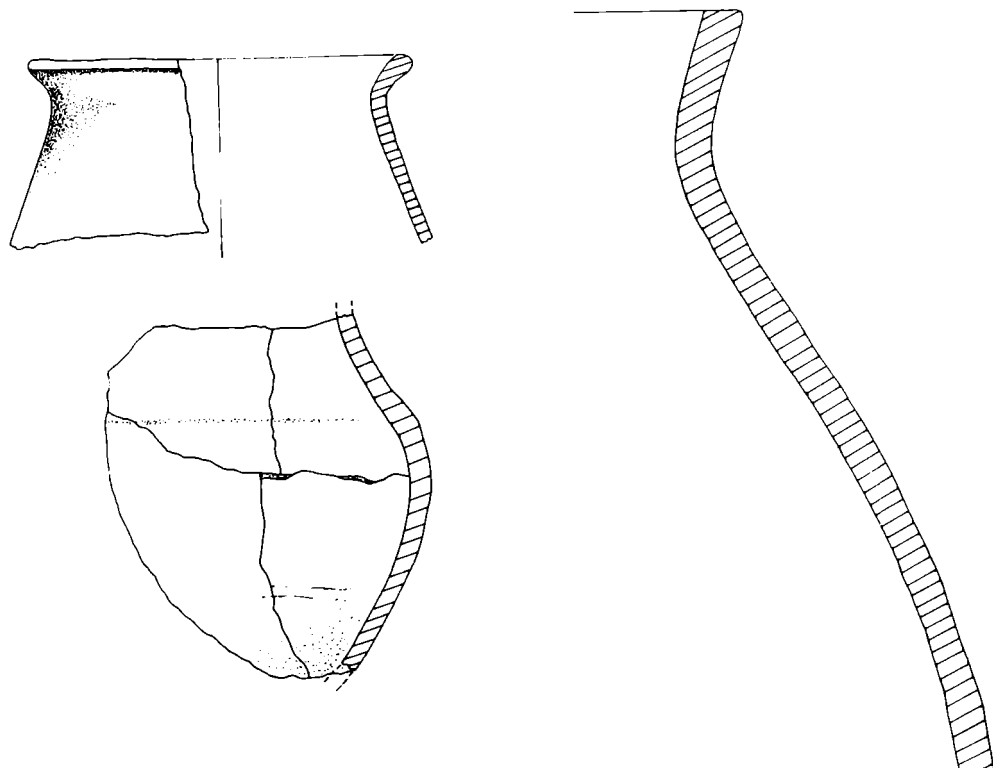
Dacian pottery from Jigodin - I - Malomföld.

Planşa IX
 Ceramică dacică de la Jigodin - I - Malomföld.
Dacian pottery from Jigodin - I - Malomföld.

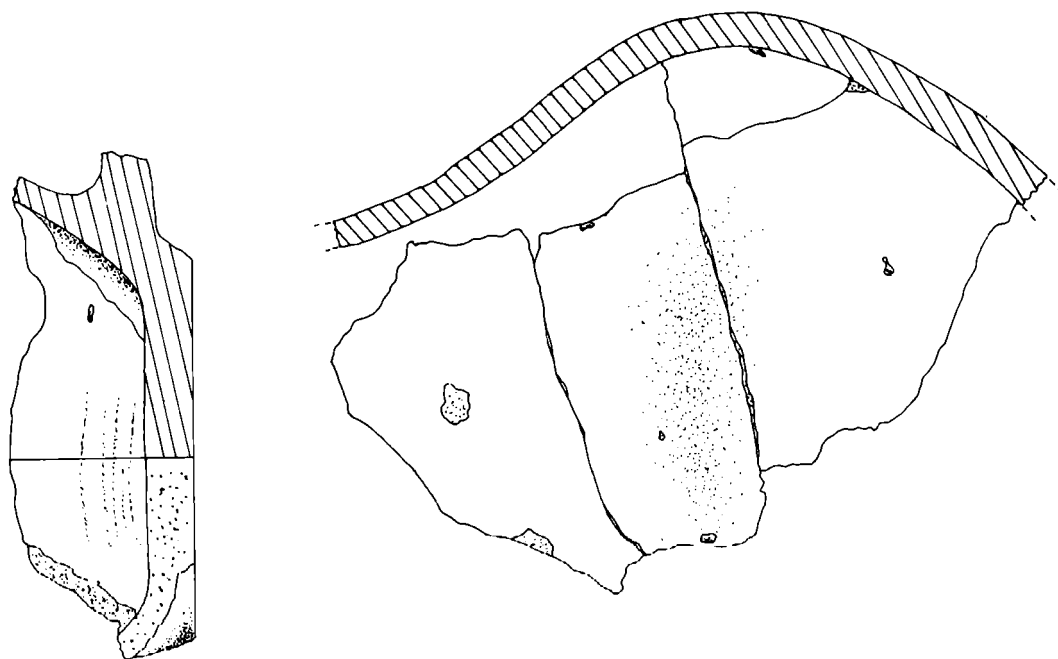
Planşa X
 Ceramică dacică de la Jigodin - III - Visvarteto.
Dacian pottery from Jigodin - III - Visvarteto.

Planșa XI

Ceramică dacică de la Jigodin -II - Harom.

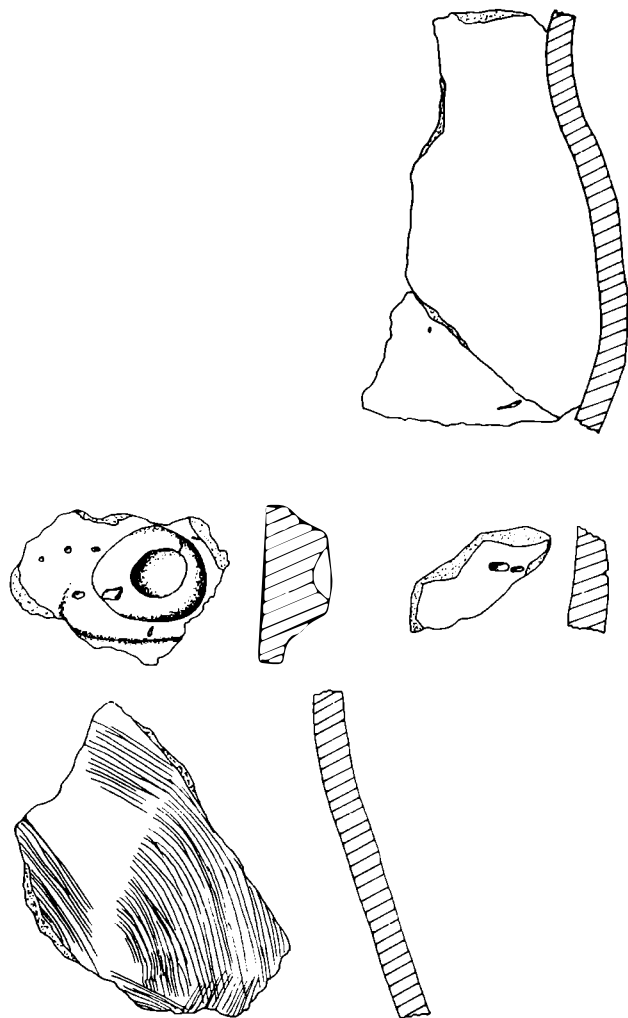
Dacian pottery from Jigodin - II - Harom.

Planșa XII

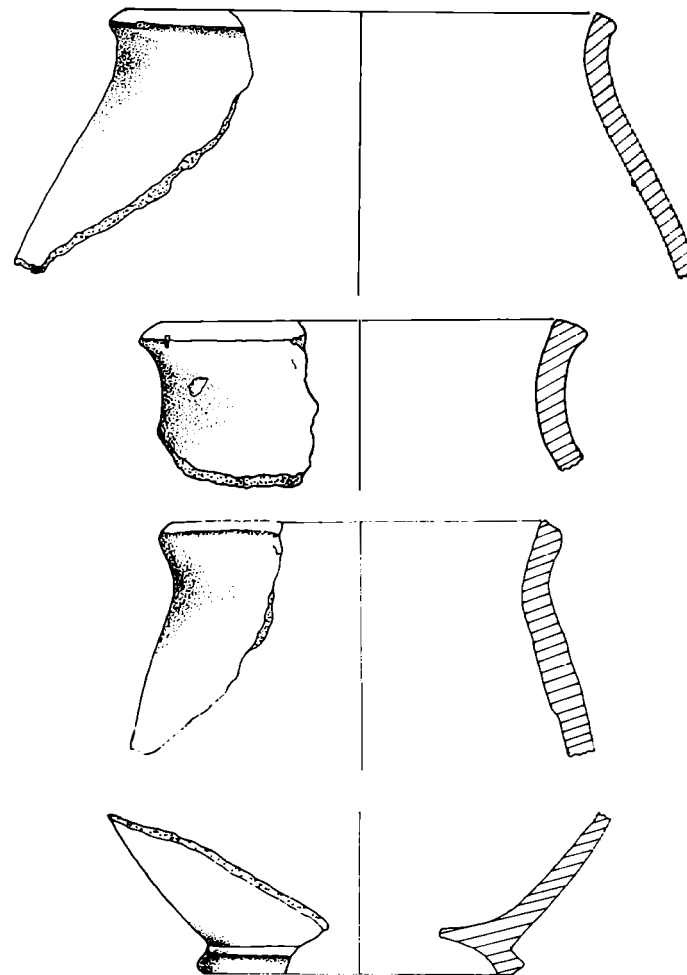
Ceramică dacică de la Jigodin -II - Harom.

Dacian pottery from Jigodin - II - Harom.

Planșa XIII

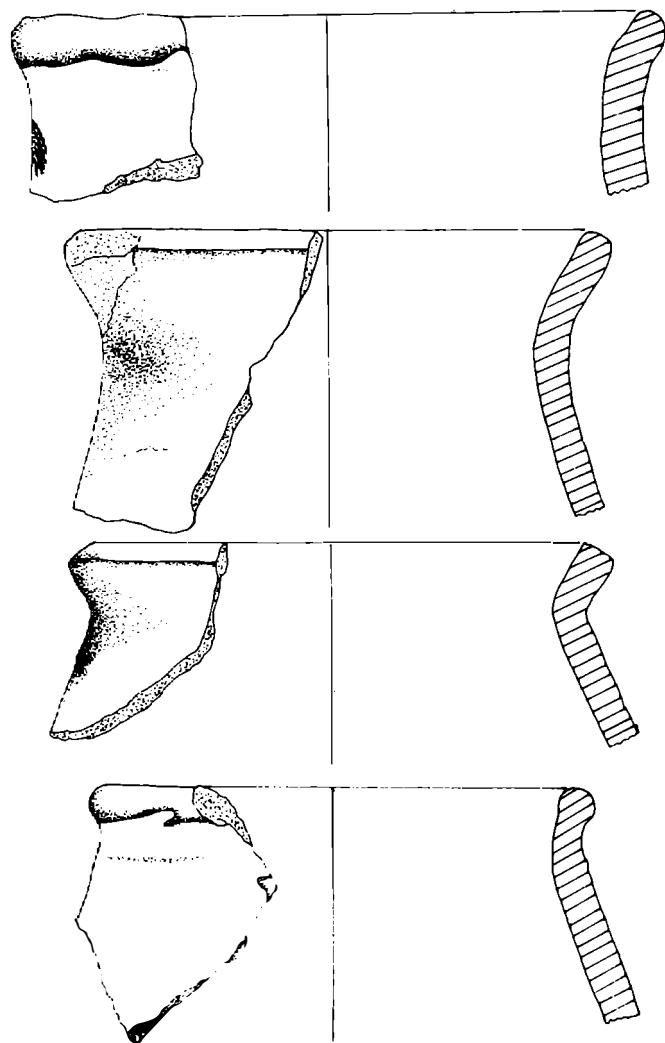
Ceramică dacică de la Jigodin -II - Harom.

Dacian pottery from Jigodin - II - Harom.

Planșa XIV

Ceramică dacică de la Jigodin -II - Harom.

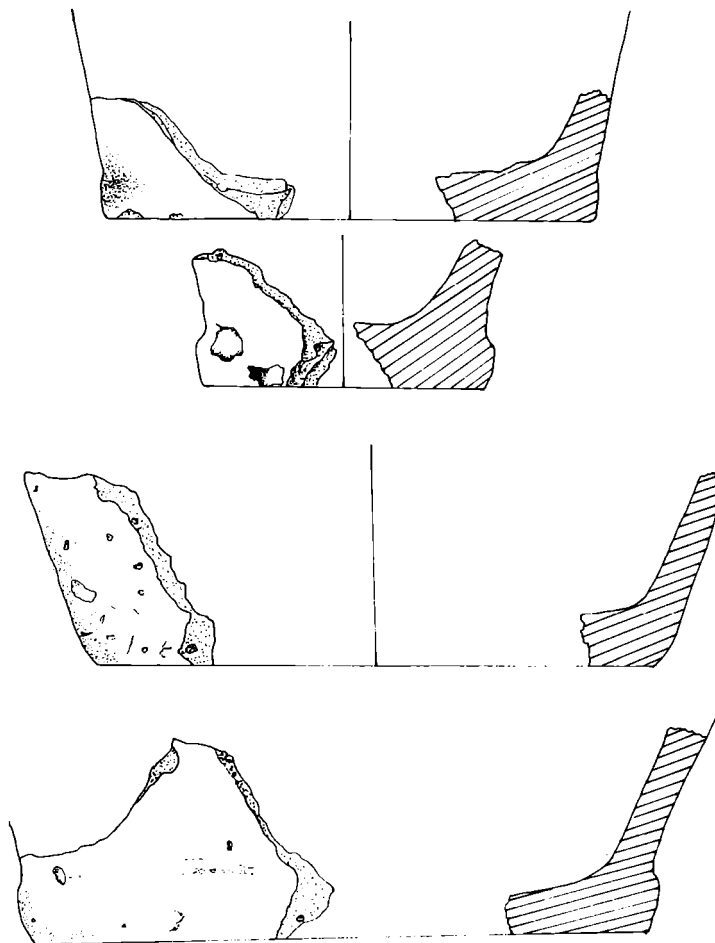
Dacian pottery from Jigodin - II - Harom.

Planșa XV

Ceramică dacică de la Jigodin -II - Harom.

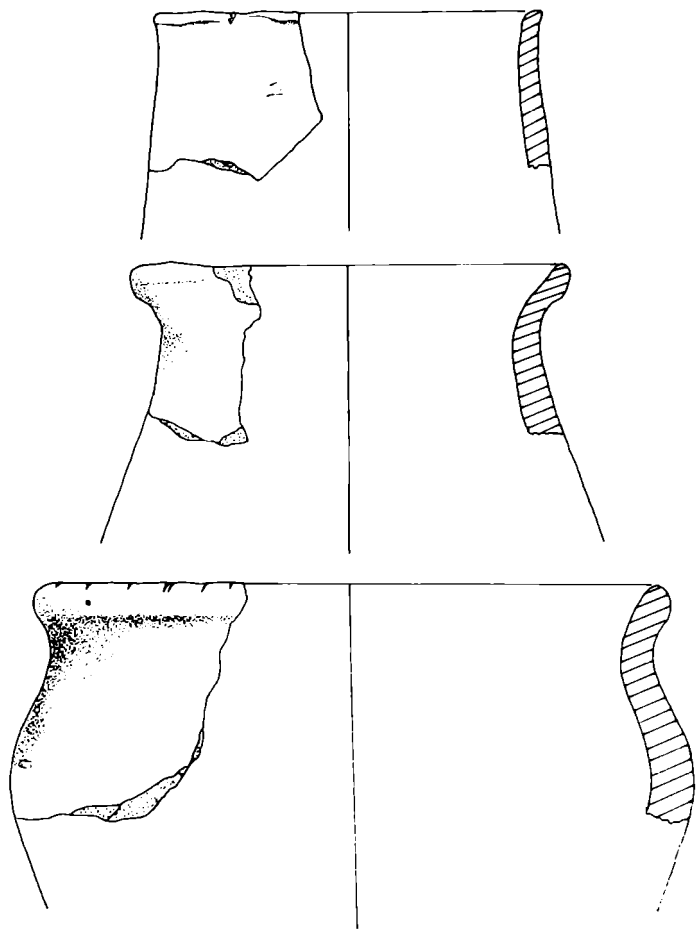
Dacian pottery from Jigodin - II - Harom.

Planșa XVI

Ceramică de la Sumuleu - Fodar-ert.

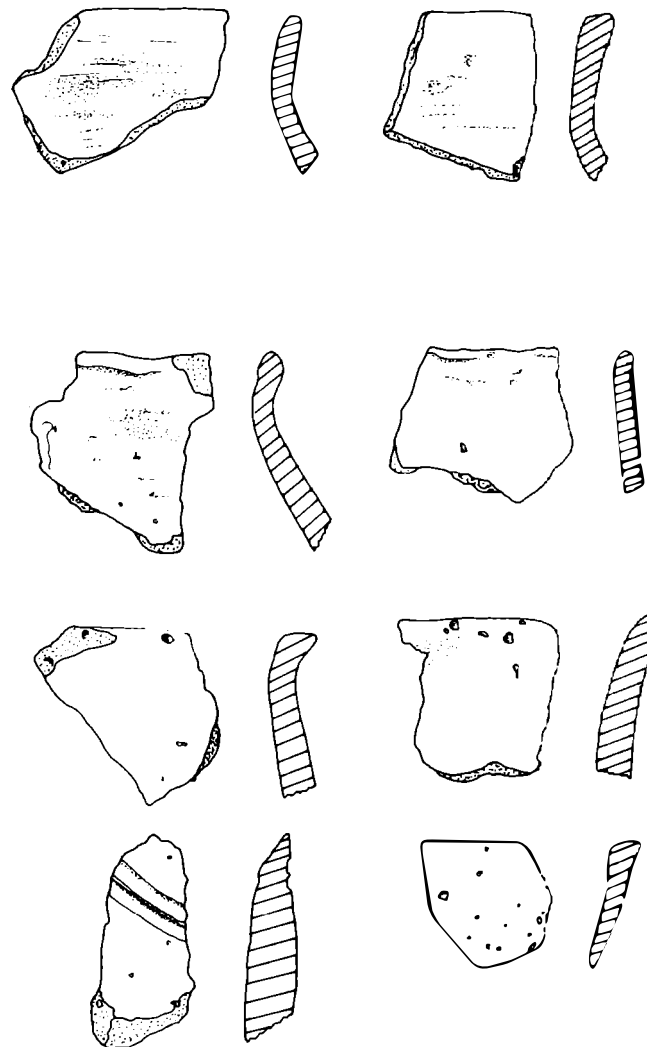
Pottery from Sumuleu - Fodar-ert.

Planşa XVII

Ceramică de la Sumuleu - Fodar-rert.

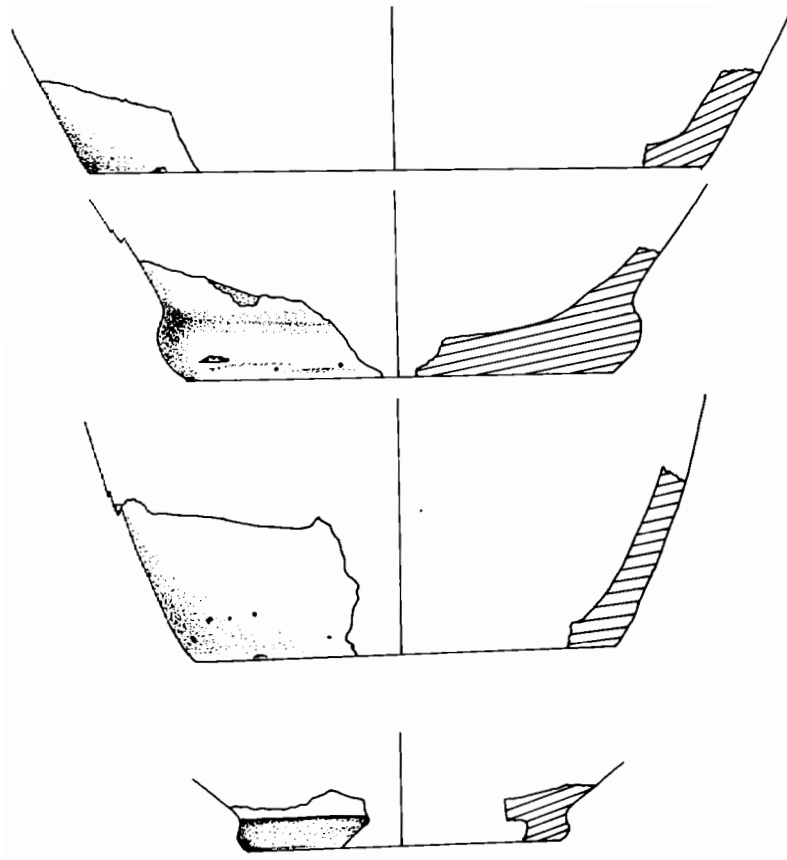
Pottery from Sumuleu - Fodar-rert.

Planşa XVIII

Ceramică dacică de la Racu - Pogányoár și ceramică de la
Sumuleu - Fodar-rert.

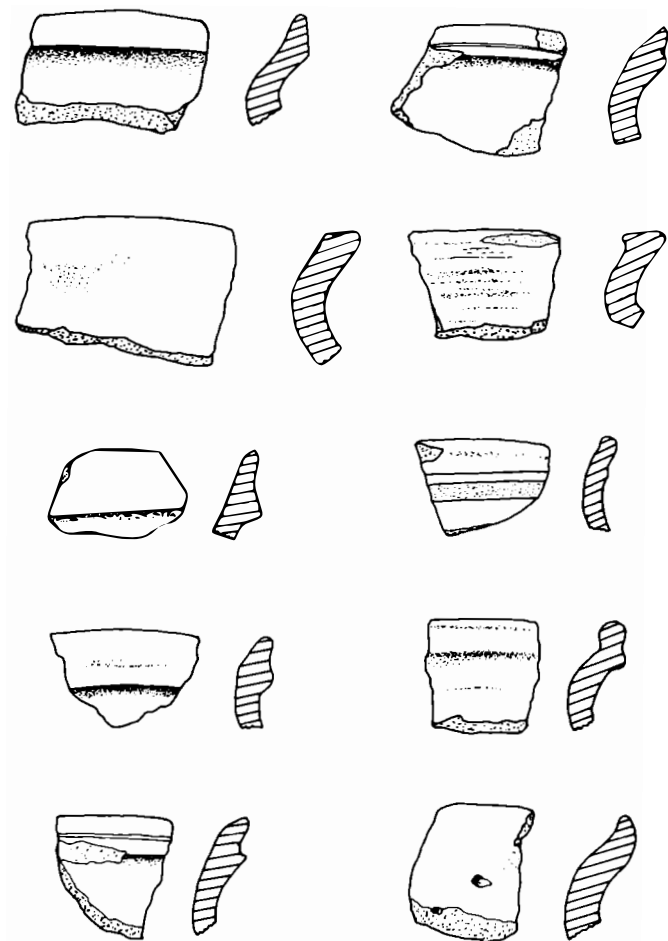
Pottery from Racu - Pogányoár and pottery from Sumuleu - Fodar-rert.

Planșa XIX

Ceramică de la Sumuleu - Fodar-rert.

Pottery from Sumuleu - Fodar-rert.

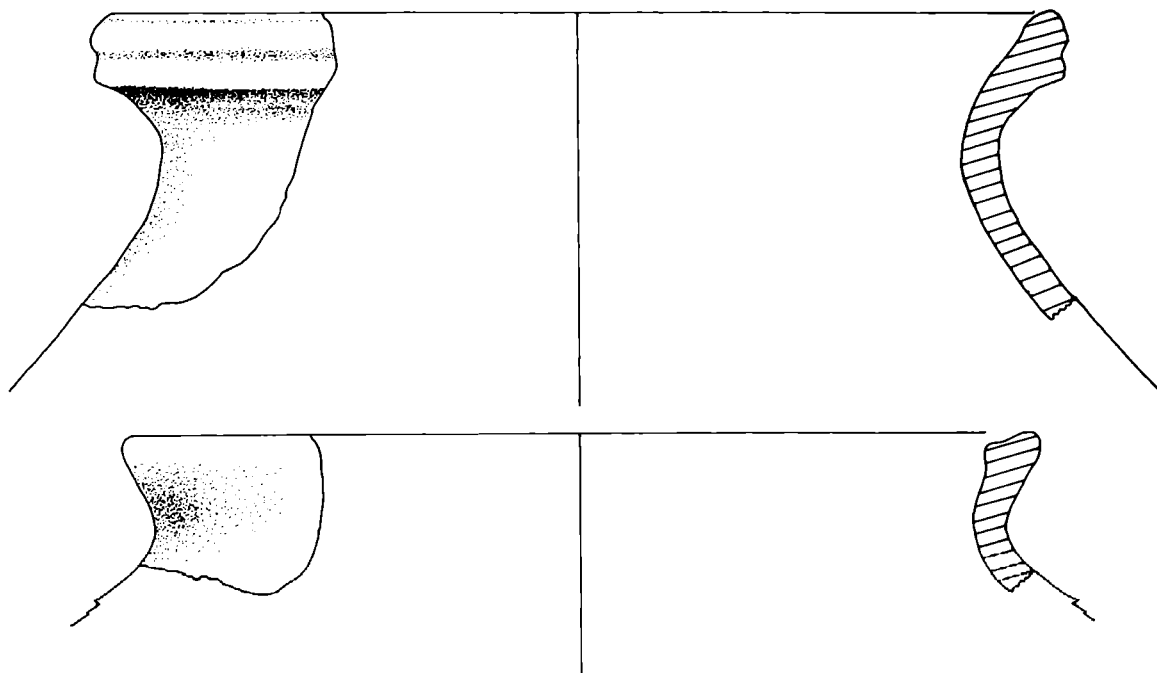
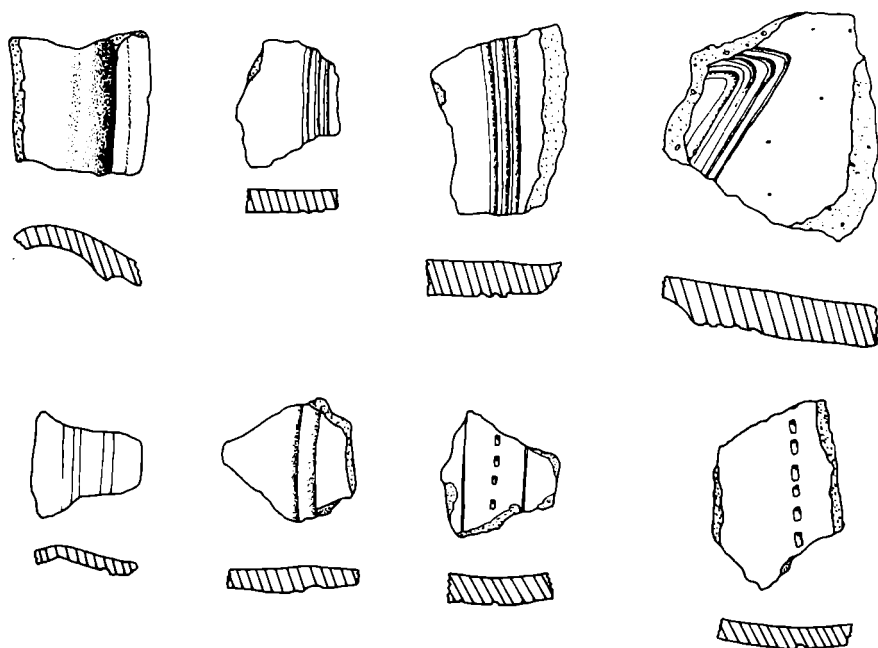

Planșa XX

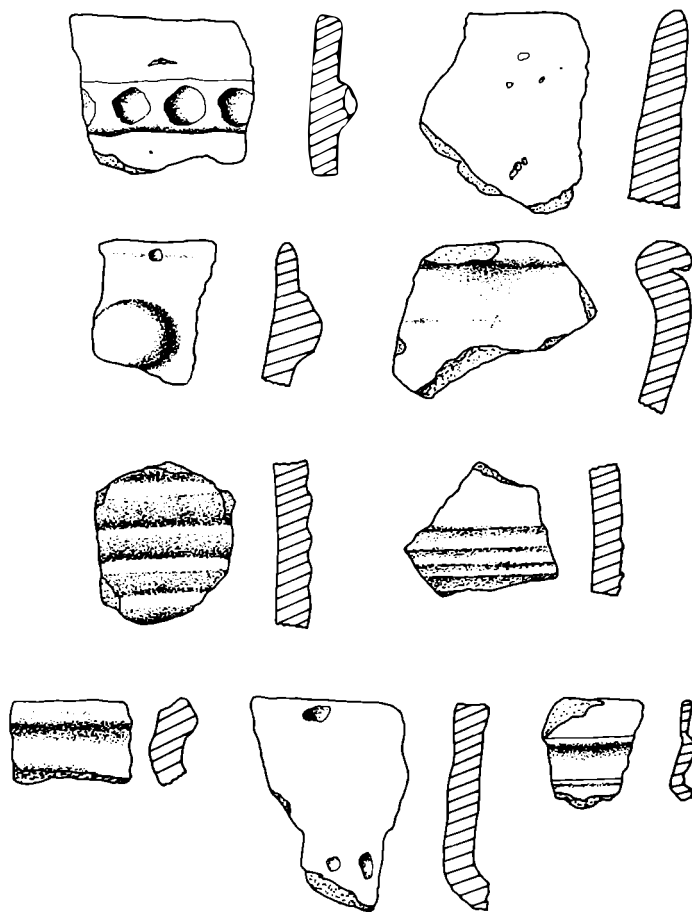
Ceramică de la Sumuleu - Fodar-rert.

Pottery from Sumuleu - Fodar-rert.

Planşa XXI
 Ceramică de la Şumuleu - Fodăr-rett.
Pottery from Sumuleu - Fodăr-rett.

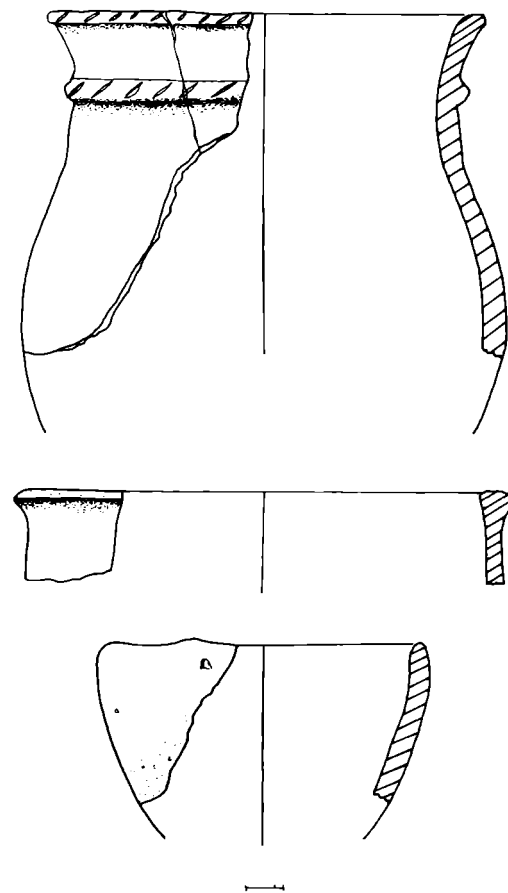
Planşa XXII
 Ceramică de la Şumuleu - Fodăr-rett.
Pottery from Sumuleu - Fodăr-rett.

Planșa XXIII

Ceramică de la Misentea - Templom tizes.

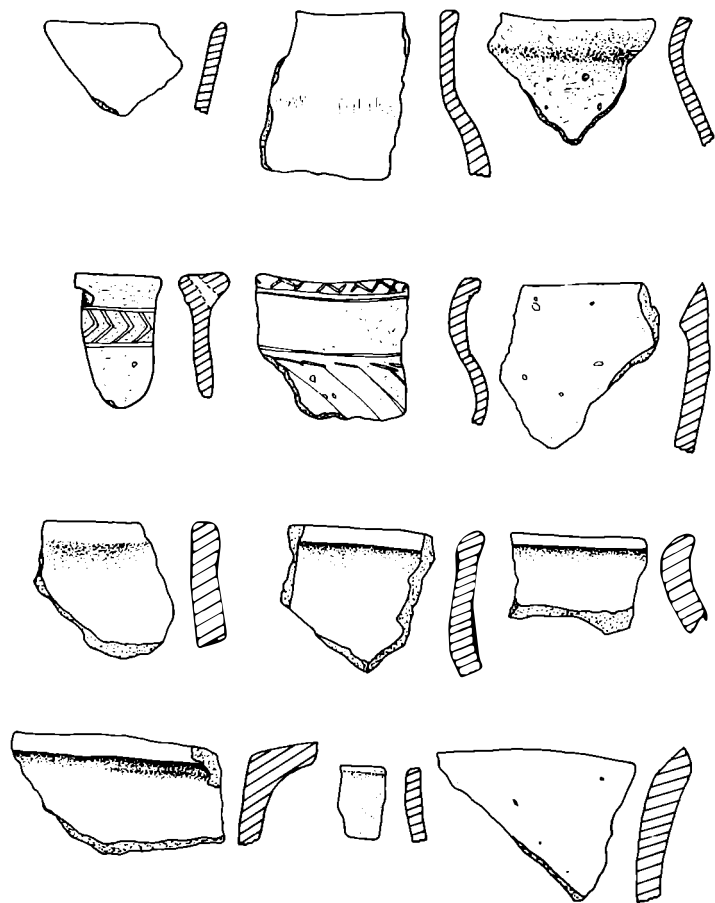
Pottery from Misentea - Templom tizes.

Planșa XXIV

Ceramică de la Pauleni - Vádomb.

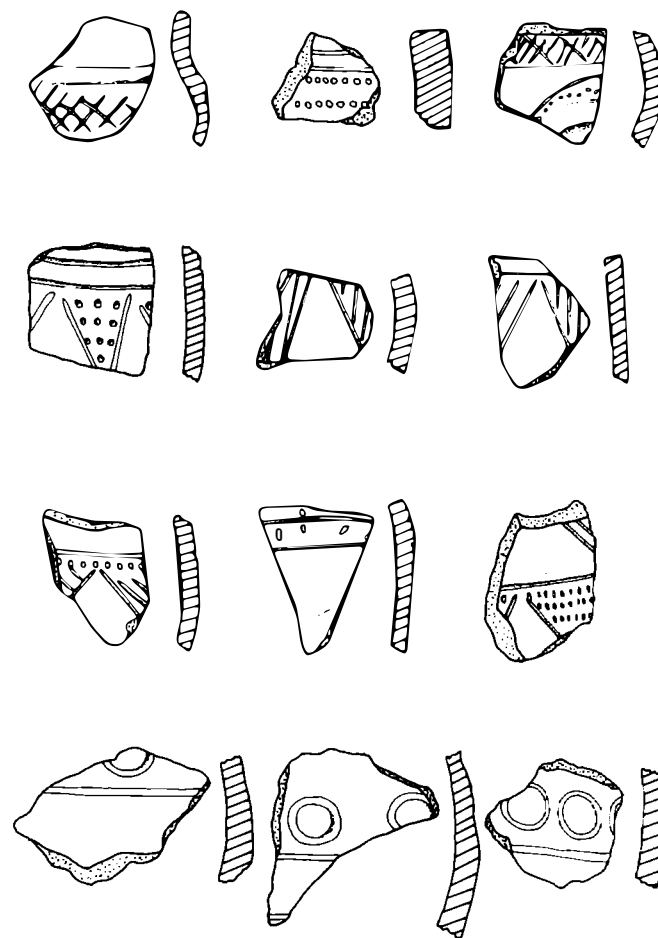
Pottery from Pauleni - Vádomb.

Planşa XXV

Ceramică de la Păuleni - Vădomb.

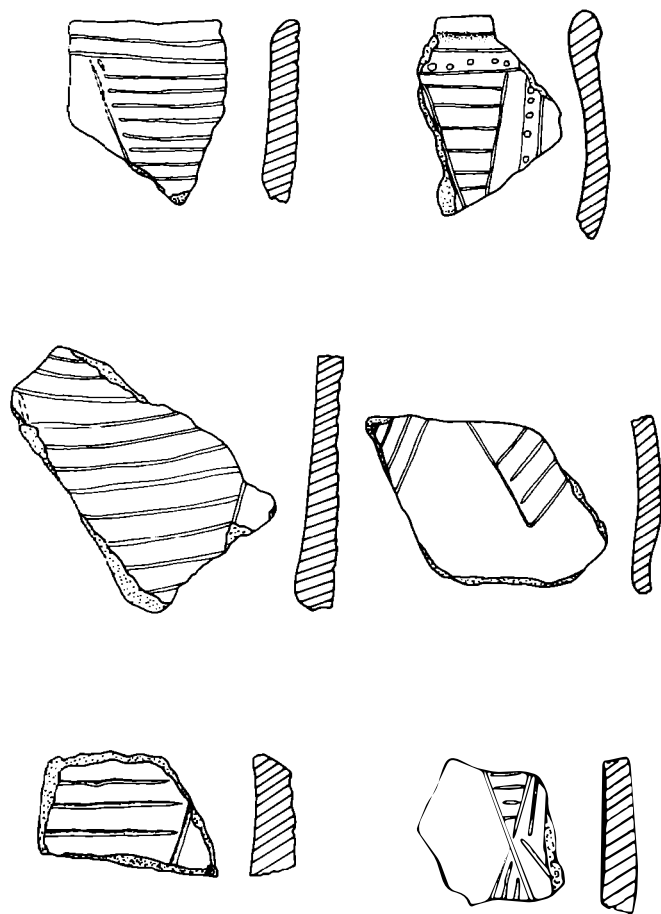
Pottery from Pauleni - Vădomb.

Planşa XXVI

Ceramică de la Păuleni - Vădomb.

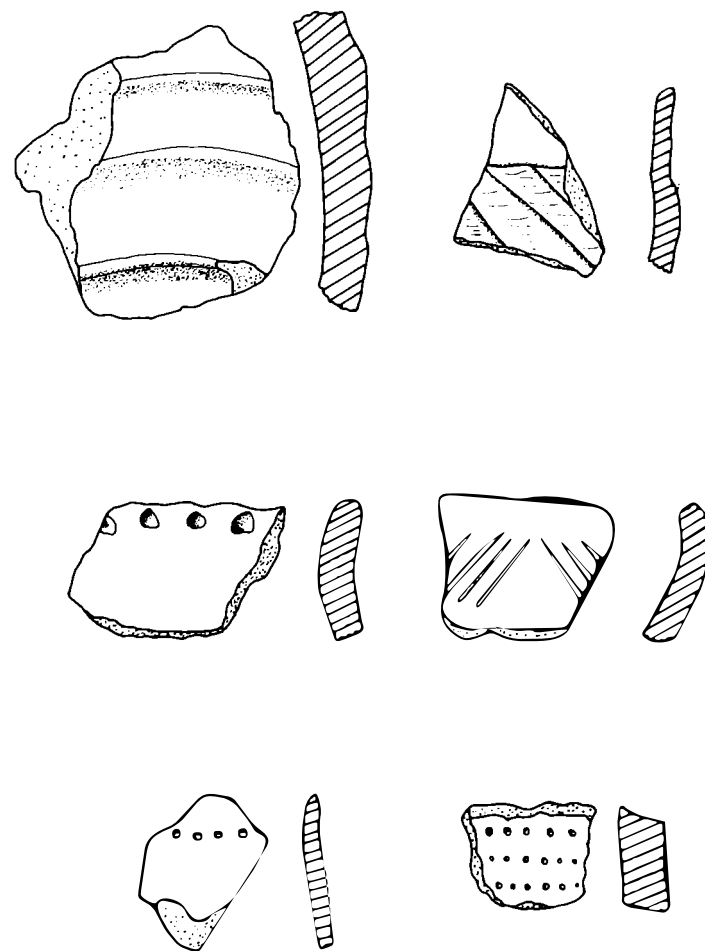
Pottery from Pauleni - Vădomb.

Planșa XXVII

Ceramică de la Păuleni - Vădomb.

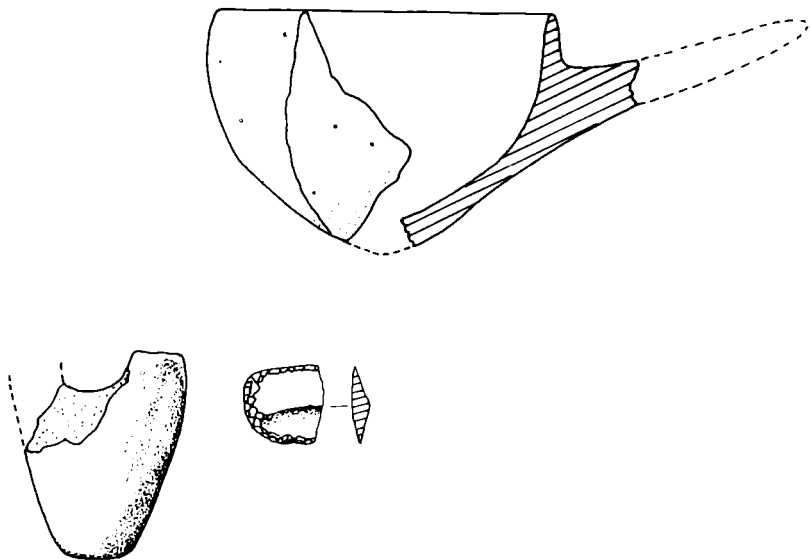
Pottery from Pauleni - Vădomb.

Planșa XXVIII

Ceramică de la Păuleni - Vădomb.

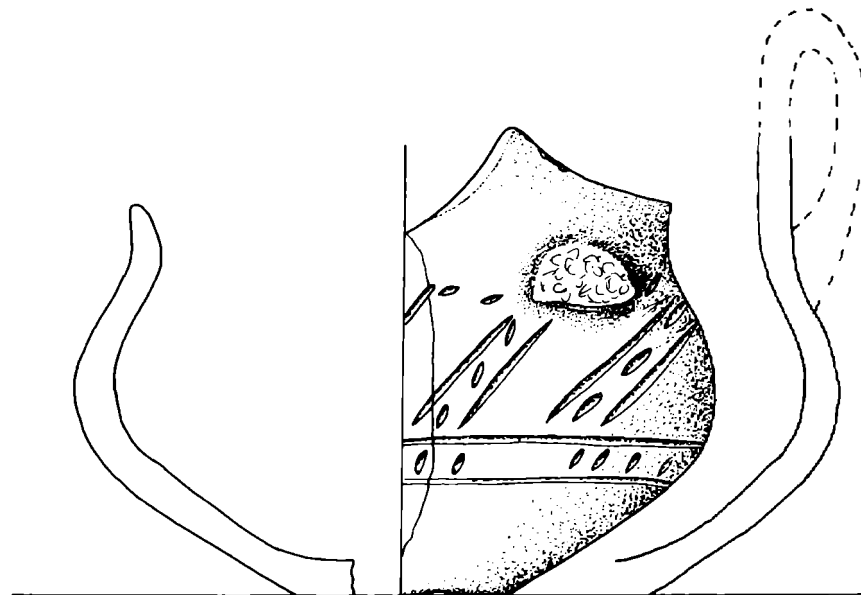
Pottery from Pauleni - Vădomb.

Planșa XXIX

Ceramică de la Păuleni - Vădomb.

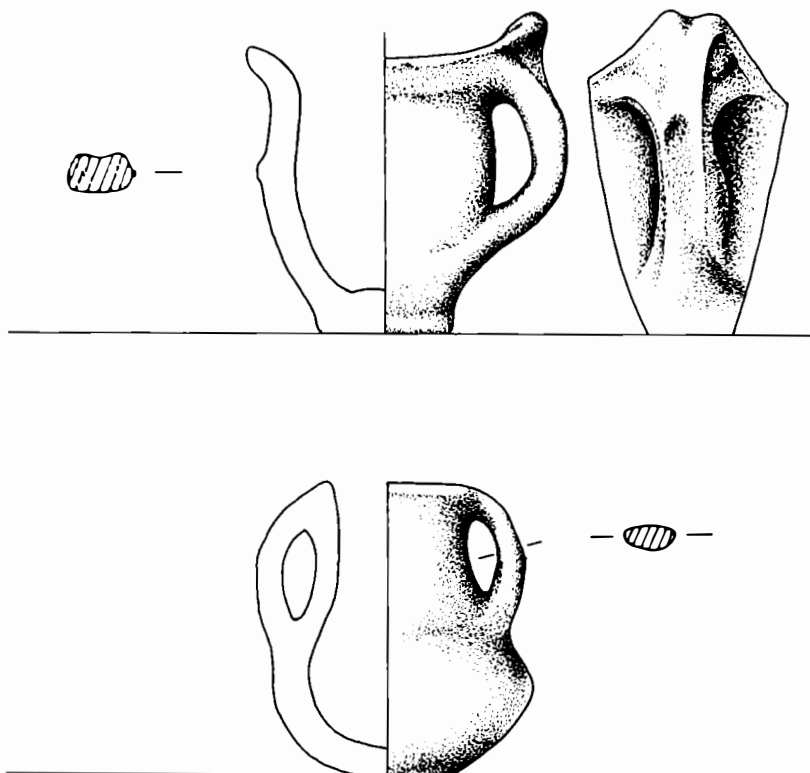
Pottery from Pauleni - Vădomb.

Planșa XXX

Ceramică de la Păuleni - Vădomb.

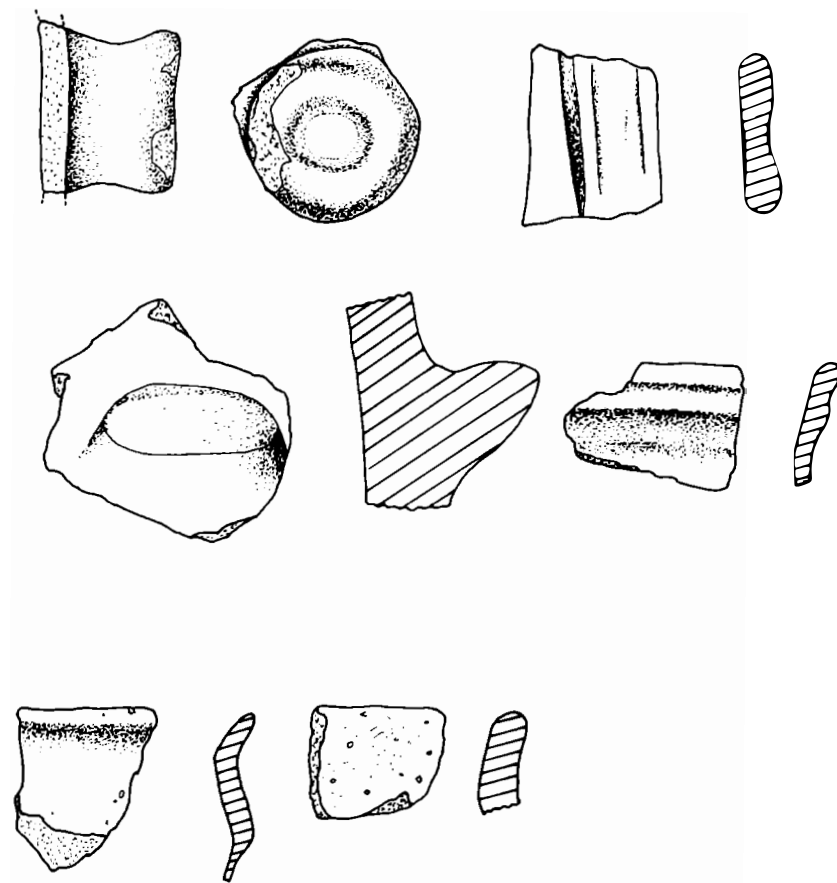
Pottery from Pauleni - Vădomb.

Planșa XXXI

Ceramică de la Păuleni - Vádomb.

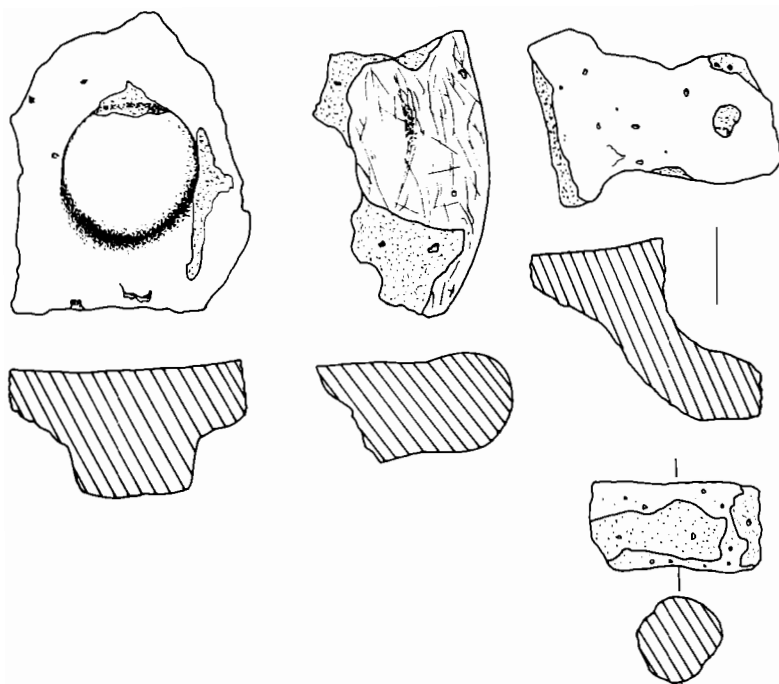
Pottery from Pauleni - Vádomb.

Planșa XXXII

Ceramică de la Sântimbru - Conacul Henter și Ineu Hegy.

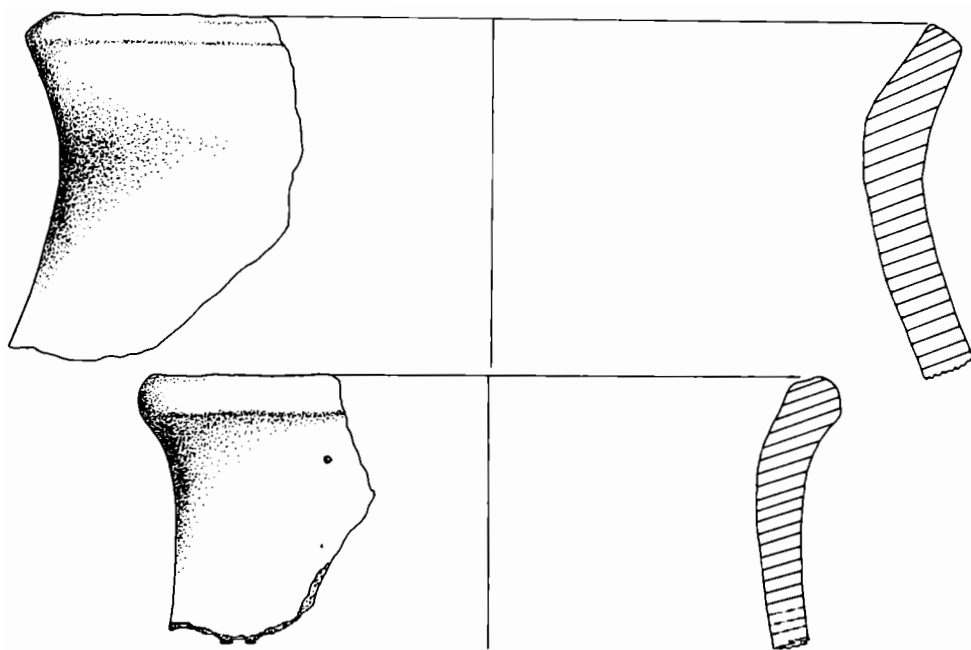
Pottery from Sântimbru - Conacul Henter și Ineu Hegy.

Planșa XXXIII

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

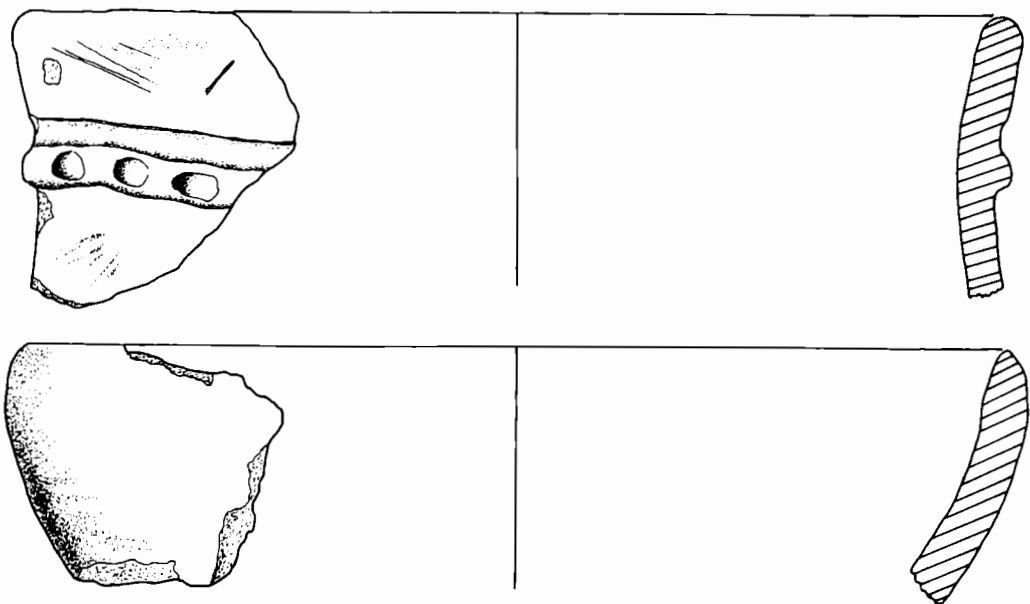
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXIV

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

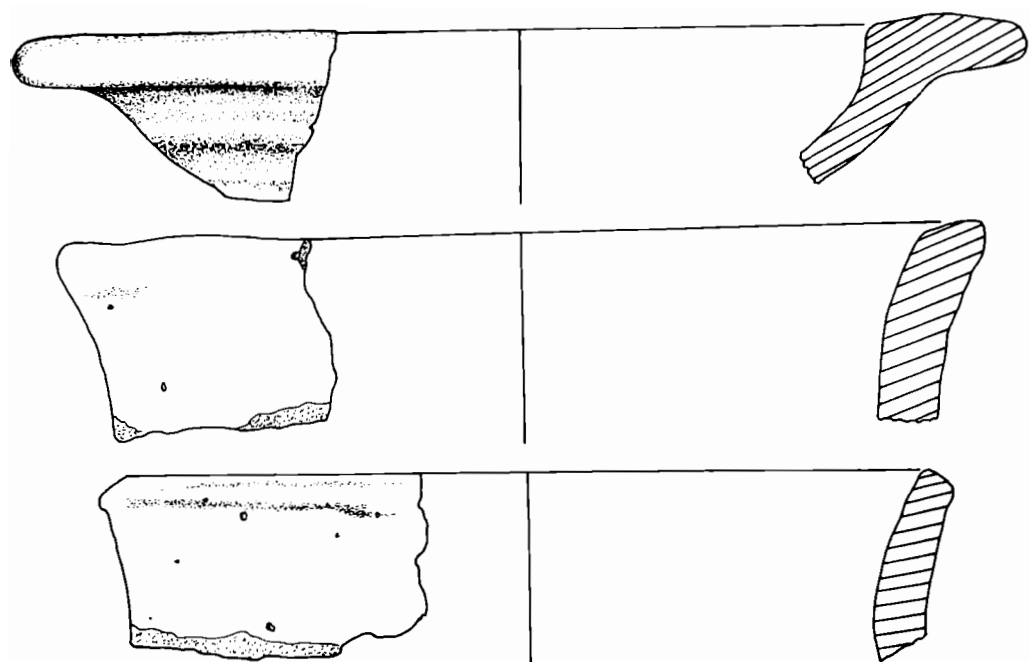
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXV

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

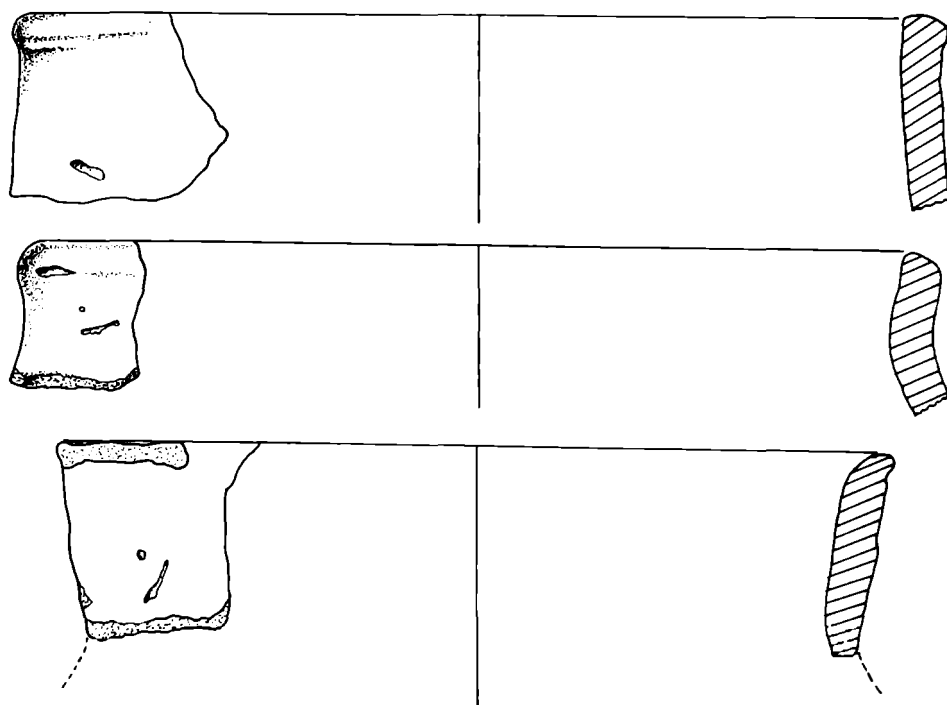
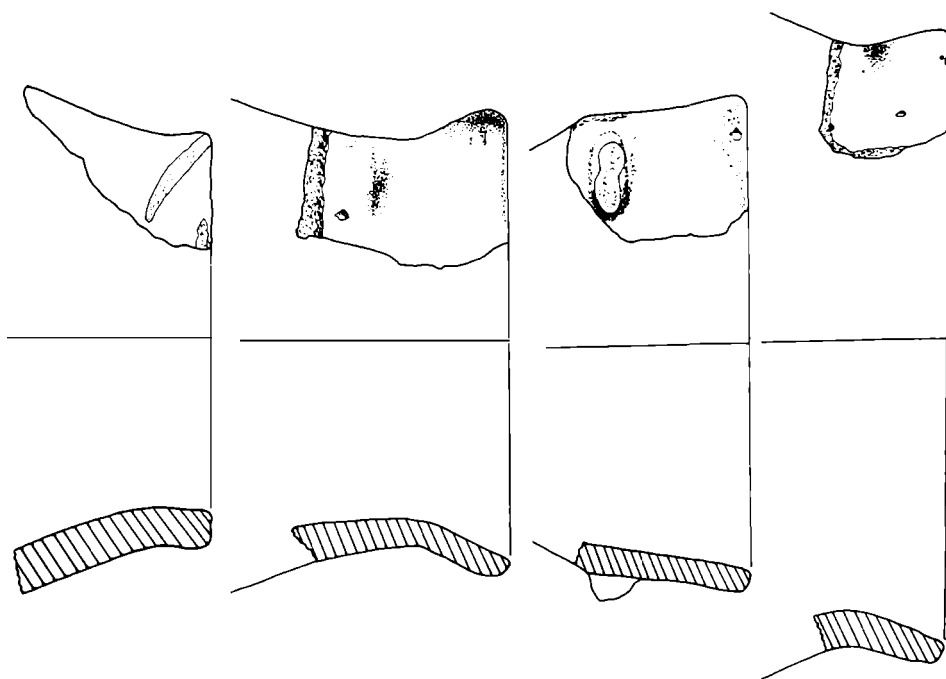

Planșa XXXVI

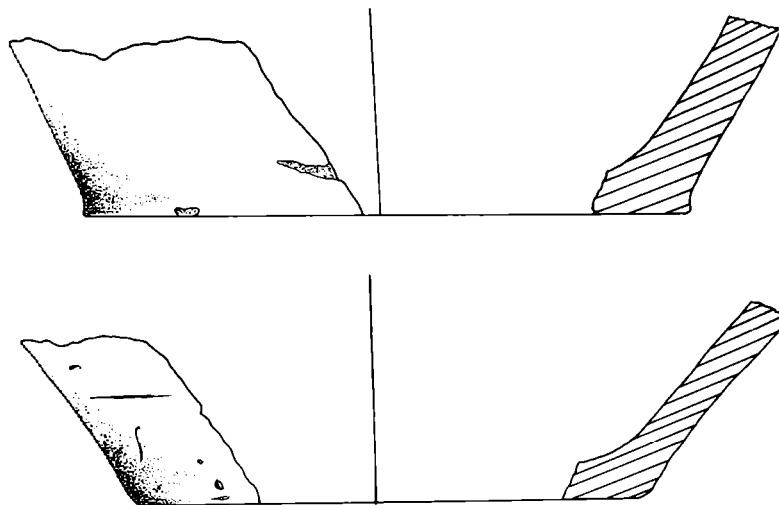
Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planşa XXXVII
 Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

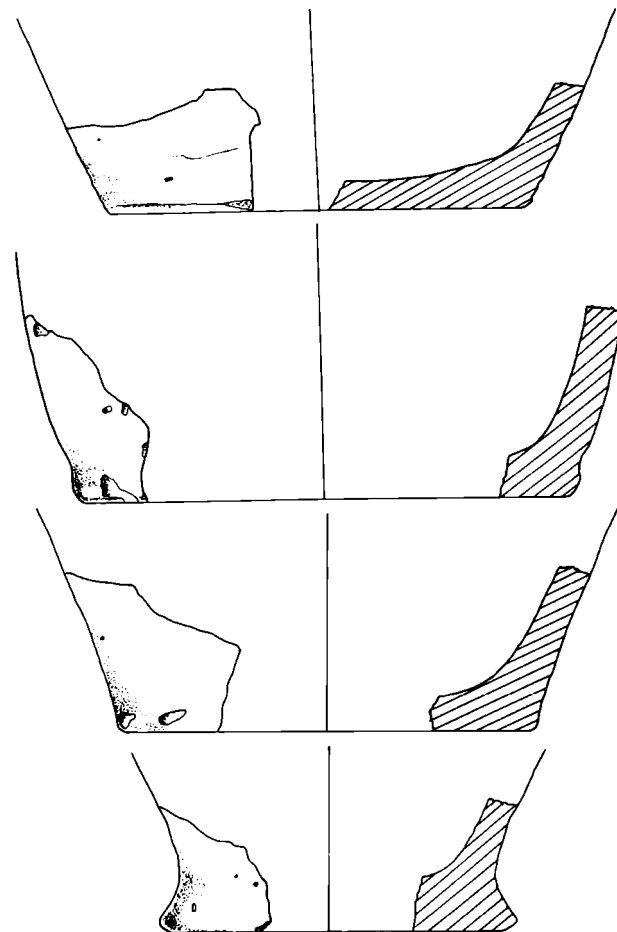
Planşa XXXVIII
 Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXIX

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

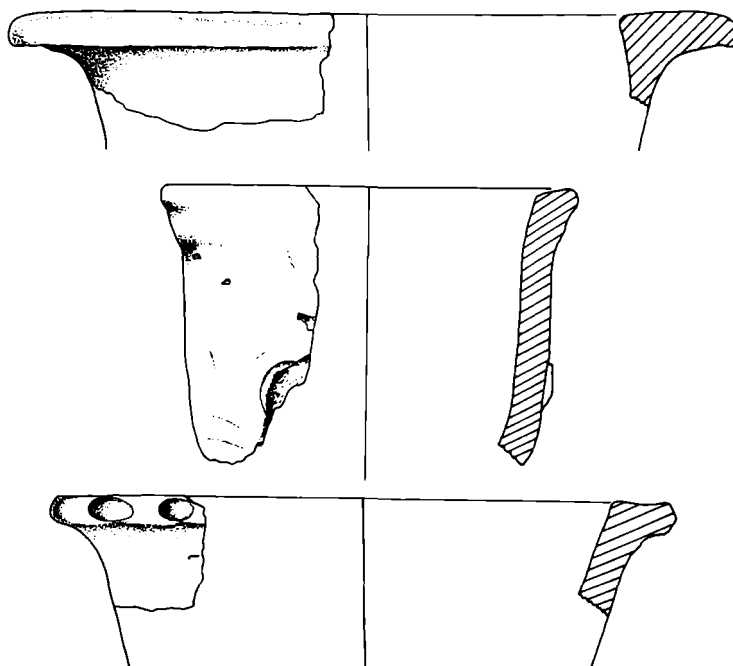
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXX

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

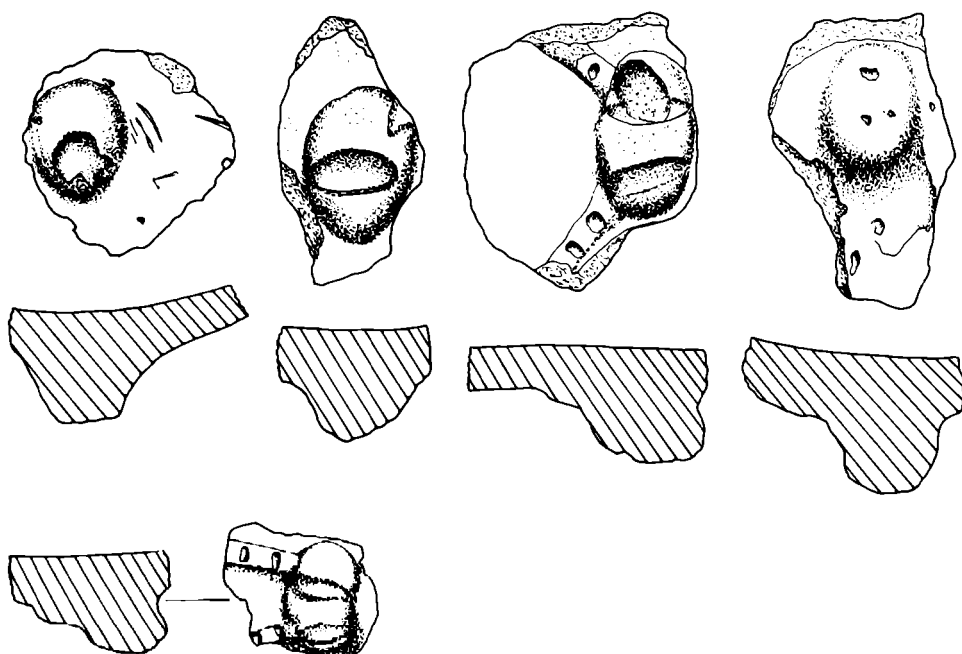
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planşa XXXX

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

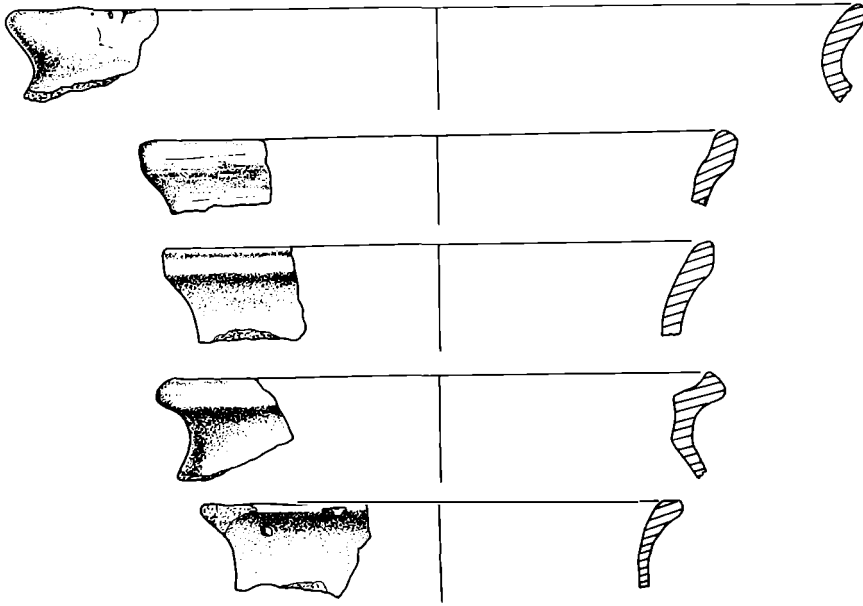
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planşa XXXXII

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

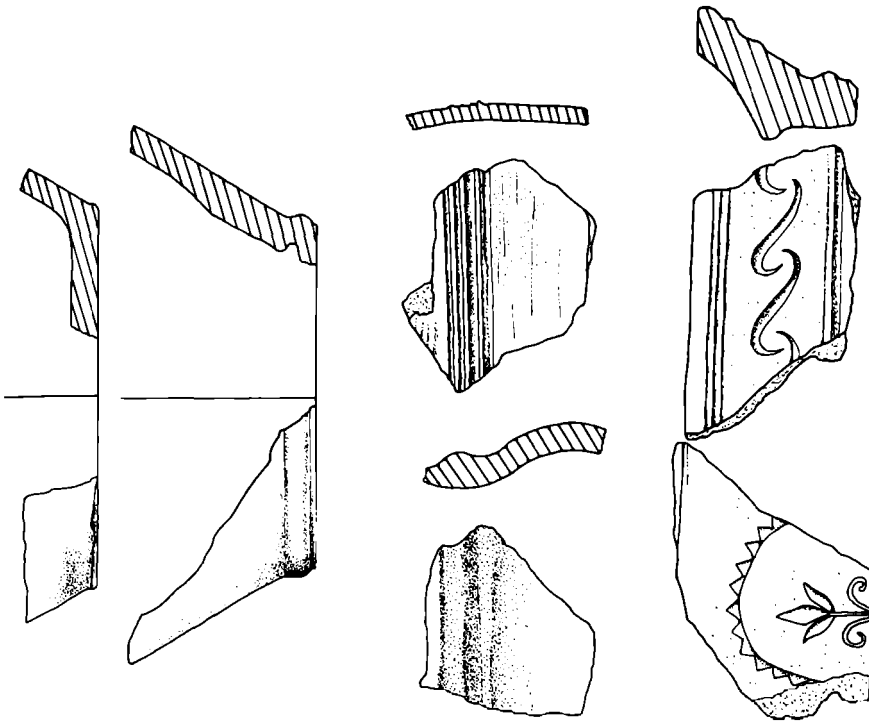
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXXIII

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

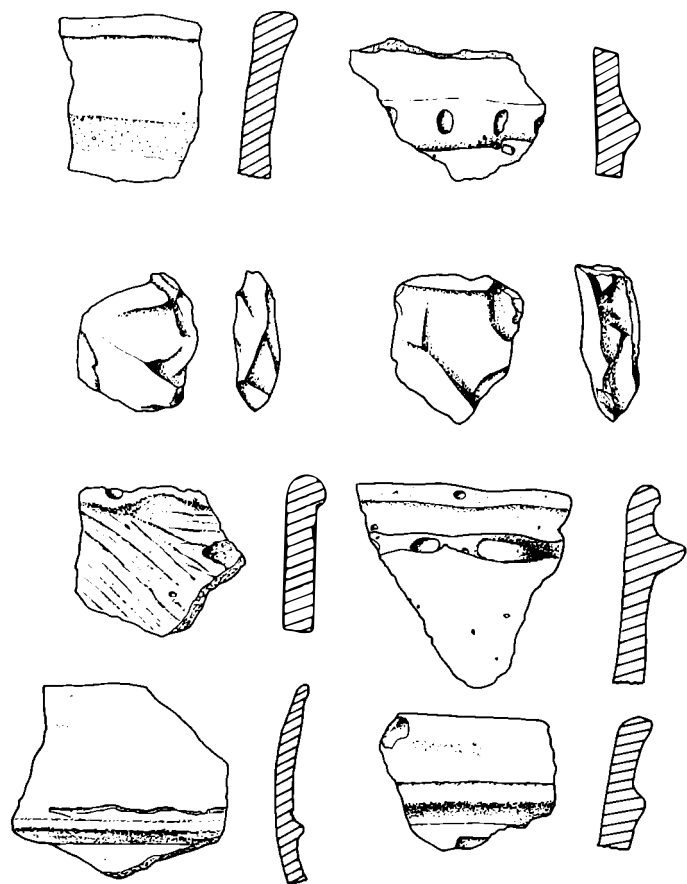
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXXIV

Ceramică de la Sâncrăieni - EcVen Tiva.

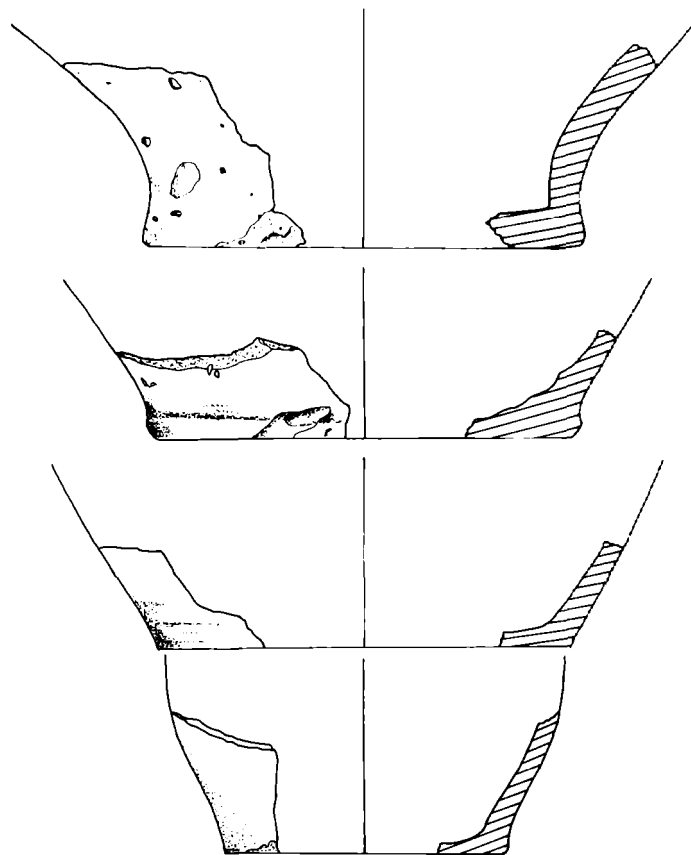
Pottery from Sâncraieni - EcVen Tiva.

Planșa XXXV

Ceramică și așchii de piatră de la Sântimbru - Vishegy.

Pottery and splinter from Sântimbru - Vishegy.

Planșa XXXIV

Ceramică de la Sântimbru.

Pottery from Sântimbru.

ISTORIE